



Василь ЛИЗАНЧУК, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету ім. І. Франка, заслужений журналіст України

Триває неприховане передавання владою гуманітарної політики України в руки Росії, поглиблюється зачистка інформаційного простору від українського національно-інтелектуального продукту. За даними Книжкової палати України, нині (після 20 років незалежності) лише 10 % журналів і тільки 30,1 % річного накладу газет виходять українською мовою. За оцінкою Асоціації книговидавців і книгорозповсюджувачів, книжки українською мовою займають в Україні лише 13 % ринку. Вже 17 років Україна продукує одну книжку в рік на душу населення, а це найнижчий показник у Європі, деградаційним порогом вважають 2—2,5 книжки. 2011 року середньостатистичний німець придбав книжок на 150 доларів, поляк — на 45, росіянин — на 22, а українець на — 2,5 долара. Урядові інституції фактично зупиняють доступ середньостатистичного українця до сфери знань і культури. Позаторік 60 % накладу так званої загальнодоступної книжки становив 500 примірників. А середній наклад російської книжки — 8 тисяч примірників. Із запровадженням ПДВ на вітчизняну книжку її ціна зростає, і можливість покупки придбати книжку ще зменшаться. Введення ПДВ і податку на прибуток автоматично працює на російськомовну книжку. Уряд в Україні готує місце для ще більшої експансії російського книговидавничого бізнесу на нашому ринку. Яскравим свідченням є урядовий проект закону “Про видавничу справу”, який внесено до Верховної Ради. Він скасовує норми чинного законодавства, за яким держава зобов’язана сприяти перекладу іноземної художньої та наукової літератури українською мовою. Мабуть, так Партія регіонів разом із комуністами готується відзначити 150-річчя Валуєвського циркуляра (1863) та 137-річчя Емського указу (1876), який не лише не допустив ввезення українських книжок із-за кордону, а й забороняв будь-які переклади українською мо-

Політика антиукраїнства



вою, тим паче наукових і освітніх текстів. Спеціальним циркуляром Головного управління в справах друку 1895 р. було заборонено друкувати будь-які книжки українською мовою для дитячого читання.

На щастя, цензурні укази в Україні відсутні, але, виконуючи настанови Кремля, слухняні лакеї роблять усе, аби молоде покоління, якому формувати майбутнє України, денационалізувалося у сповитку. Цю зловісну мету допомагають здійснювати ЗМІ. Наприклад, у Чернівці, де 89 % населення вважає рідною українську мову, 14 із 15-ти ефірних радіостанцій ведуть трансляцію російською і трохи англійською мовами. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення часто байдуже ставиться до порушень програмних концепцій мовлення, особливо в частині дотримання заявлених мовних пропорцій.

Можна по-різному пояснювати, чому шість днів (з 5 до 11 лютого 2013 р.) було припинено мовлення Національного радіо через УКХ- та FM-передавачі: “Промінь”, “Культура” і Перший канал. Насамперед називають відсутність потрібної кількості коштів для оплати Концерну радіомовлення, радіозв’язку і телебачення (КРРТ), бо державне радіо почали фінансувати за залишковим принципом. Порівняно з минулим роком — учетверо менше виділено грошей. Так, із фінансування проблема. Але ця проблема, як і деякі інші в гуманітарній сфері, породжена не лише злочинним розкраданням народного багатства і корупцією, а передусім зологою зневагою до всього ук-

раїнського, зокрема і Українського радіо, яке, по суті, поки що (!) єдине за національним духом серед всеукраїнських електронних ЗМІ. З регіональних — називаємо Львівський радіоінформаційний центр “Незалежність”.

Теперішні Президент, Голова Верховної Ради України,

Прем’єр-міністр, як і попередні очільники верхніх ешелонів влади, не звертають уваги на тисячі вимог громадян України не знищувати українське проводове радіо. Газети друкували також мої відкриті листи першим владомощам держави (з 1997-го до 2011 р.) з обґрунтованим закликом не руйнувати мережі проводового радіомовлення, але аморальну лавину не вдалося зупинити. З 19 млн радіоточок, які несли українське слово до людей у 1990—1991 роках, дотепер збереглося лише понад півтора мільйона. Нагадаю: коли В. Янукович прагнув будь-що заволодіти керівною булавою, то на кожному бігборді підкреслював: “Ваша думка важлива”, “Почую кожного”, “Вашу думку враховано” і “Проблему буде вирішено”. Жодної української проблеми не вирішено. Знищення українського, саме українського, радіо триває. “Позаминулого (2011) року фактично зруйнували державне іномовлення (Всесвітня служба радіомовлення України веде передачі українською, англійською, німецькою та румунською мовами майже цілодобово. — В. Л.). Потім закрили середньохвильові й довгохвильові передавачі внутрішнього мовлення, — наголошує колишній керівник НРКУ, секретар НСЖУ Віктор Набруско. — Я багато писав, зокрема у “Дні”, про те, що ми втратили інформаційний суверенітет через відсутність державної політики у сфері інформації. Приклад — грудневе (2012 р.) рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, коли державне радіо програв

конкурс мовникам, що видають в ефір шансон... Сьогодні державне мовлення займає менше як 5 % у частотному балансі. Відновлення ефірного мовлення першого каналу Українського радіо, радіо “Промінь” та “Культура” Національної радіокомпанії України нагадує реанімаційні заходи. Системні проблеми традиційних мовників залишаються невіршеними. Тим часом наполегливо нав’язуються думки, що, роздержавивши (приватизувавши) всі ЗМІ, проблеми буде вирішено і все в інформаційному просторі піде на лад.

Погоджуюся з думкою філософа і публіциста Ігоря Лосева, що розгром державних ЗМІ у державі з незавершеним націотворенням, яка ще не сформувалася, принесе безліч бід. Та хоч як би нині було, державні ЗМІ змушені тією чи іншою мірою працювати на українську державу (у цьому сенсі на належному місці перший канал Українського радіо, радіо “Промінь”, радіоканал духовного відродження “Культура”). Принаймні вони не можуть виступити проти України, що часто відбувається у приватних медіа-структурах. У регіонах південного сходу лише державні ЗМІ виступають хоч якимось інформаційним орієнтиром для лояльних громадян, яких “вільні” медіа часто переконують у тому, що жодної України не було, немає і бути не повинно. Коли таких приватних інформаційних ресурсів у тому або іншому регіоні стає багато, територія перетворюється на своєрідне інформаційне гетто, куди альтернативна правда українська думка практично не має шансів пробитися. Ігор Лосев характеризує ситуацію у рідному Криму: “Якщо там провести роздержавлення декількох адекватних телекомпаній, газет і радіостанцій, залишаться лише антидержавні, що розділяються на патологічно антиукраїнські, жорстко антиукраїнські і м’яко антиукраїнські... Україна стала периферією російського медіа-ринку. А державні ЗМІ мають бути від ринку хоча б відносно незалежними. Не повинні вони, як це нині відбувається

на Першому національному телеканалі, виховувати примітивні смаки, дебілізувати людей у гонитві за рейтингами. Врешті-решт, канали з мордобоем і непристойністю матимуть гарантований рейтинг, але чи потрібно це суспільству як здоровому організмові?”

Прикро, але суспільний організм в Україні заражений бацилами антиукраїнізму. Секретар Донецької міськради Сергій Богачов опублікував у своєму блозі статтю “Василий Стус — Герой ли Украины?” Матеріал одразу надрукувала газета “Сегодня”. Чому С. Богачов В. Стус “органічно чужий” (Р. Коргодський)? Бо, працюючи вчителем у селищі на околиці Горлівки, Василь Стус говорив тільки українською мовою і носив вишиванку. Промовистим є й такий факт. Представники Єврокомісії на чолі з комісаром Штефаном Фюле під час зустрічі з членами Кабміну України неабияк здивувалися, коли побачили на стіні клубу Кабміну оголошення про доступні мови синхронного перекладу: “1 — Русский, 2 — English”. Переклад державною українською мовою не передбачався. Чи, бува, єврогості не опинилися в російській губернії під поки що назвою Україна? Небажані депутати Верховної Ради від фракції Партії регіонів голосували персонально, яке вилилося у довготривале протистояння з опозицією, є грубим порушенням Конституції. Мимоволі виникає думка, що для них московський вексель вартісніший за Конституцію України.

Усвідомлення журналістами небезпечної антинаціональної ситуації в Україні є надійною передумовою професійно-інтелектуального очищення від чужих і своїх вірусів, які також розвиваються у клітинах егоїзму, заздрості, отаманщини, хворобливого індивідуалізму. Ці риси є однією з головних причин на шляху до збереження та безперечної розбудови української держави. Їх радо плекали всі окупаційні режими та й нині педалюють “добрі люди” різних мастей. У сучасних умовах інформаційно-економічної боротьби за українську Україну як державу дуже важливо осмислити й оцінити тонкощі нинішньої психологічної війни за серця і розум українців.

Валерій СЕМЕНЕНКО, співголова Об’єднання українців Росії, Москва

На думку Президента Російської Федерації Путіна, який очолив недавно створену Раду з міжнародних питань, одним із найважливіших питань державної національної політики є проблема вивчення російської мови, “ее популяризації на федеральном уровне”. На засіданні Ради президент висловив стурбованість рівнем знання рідної мови громадянами Росії. За словами Путіна: “*Фундаментальной основой единства страны безусловно является русский язык, именно он формирует общее гражданское, культурное, образовательное пространство. И знать его, причем на высоком уровне, должен каждый гражданин России... Внимание к русскому языку — это, казалось бы, естественная вещь, но создается впечатление, что мы недооцениваем значение этого явления для страны, для государства. Считается, что это такая же данность, как воздух, и она сама по себе будет развиваться. Но если мы взглянем в некоторые населенные пункты, где-нибудь на окраине РФ, не уверен, что мы там обнаружим такое же знание русского языка, как в некоторых городах-миллионниках. А это, между прочим, разрушает страну — такая ситуация — и людям создает проблемы*”.

Мова і державотворення

Що тут можна сказати? Так і має бути, президент як гарант стоїть на сторожі слова, на сторожі мови, на сторожі держави! І так у Франції, Польщі, в інших державах, які поважають себе і їх поважають.

Президент також дбає про розвиток і поширення російської мови у світі, причому Росія дотримується принципу, відверто викладеного главою комітету Государственной Думы з міжнародних справ Костянтином Косачовим, який вважає, що політика будь-якої держави з великою часткою російськомовного населення щодо статусу російської мови має стати одним із головних критеріїв, які формують загальний підхід Росії до відповідної країни.

А на чому стоять державці в Україні? Цікаво, чи хто має проблеми від незнання української мови, навіть не на околиці України, а у великих містах, у державних органах, у Верховній Раді, у...? А якщо хто й має через власну духовну ліню, то є бойовий загін під назвою Партія регіонів зі своїми забродами ківаловими і яничарами колесніченками, які сорочку порвуть, щоб “нормальні” люди не мали проблем із якоюсь там українською мовою. І щоб убезпечити від зайвих розумових навантажень з мовою надалі, є міністр Табачник для перетворення українців на манкуртів. Як у Тараса Шев-

ченка: “Німець скаже: “Ви могли!”. “Моголи! моголи!” Золотого Тамерлана Онувата голі. Німець скаже: “Ви слав’яне”. “Слав’яне! слав’яне!” Славних прадідів великих Правнуки погані!”.

Поставимо запитання — тільки не треба сміятися. Чи можна уявити на сторожі української мови, українського слова Януковича чи Ніколая Азарова? Здається, риторичне питання!

Запитаємо й українських державців, їхніх клеветів. Калькуємо з Путіна: фундаментальною основою для єдності України є українська мова???

А тим часом Ківалова, Колесніченка й іже з ними “заслуженні борці” Болдирева, Царьова Путін нагородив медалями. Щоправда, з Положення про медаль (медалью Пушкина награждаются российские граждане и иностранцы за заслуги в области культуры и искусства, просвещения, гуманитарных наук и литературы, за большой вклад в изучение и сохранение культурного наследия, в сближение и взаимообогащение культур наций и народностей, за создание высокохудожественных образов) важко зрозуміти за що. Хіба що додати: за боротьбу з українською мовою. Іще “борці” запевнили Путіна, що вирішать питання з російською мовою в Україні.

Відозву «Геть від московського ярма» Комітету Захисту України підписали читачі «Слова Просвіти»:

1. Довгань Маргарита Костянтинівна, журналіст, Київ.
2. Довгань Борис Степанович, скульптор, Київ.
3. Іванова Лариса Володимирівна, художник, Київ.
4. Миньківська Луїза Феліксівна, Київ.
5. Жук Світлана Михайлівна, с. Борова, Фастівщина.
6. Харитонova Раїса Петрівна, член НСПУ, Київ.
7. Лупій Олександр Васильович, лауреат премії ім. Т. Шевченка.
8. Ковалевський Андрій Андрійович, член Спілки журналістів з 1972 р., м. Київ.
9. Ковалевська Ганна Михайлівна, м. Київ.
10. Скринник Олена Пантелеймонівна, викладач, м. Київ.
11. Скринник Олександр Юрійович, художник, м. Київ.
12. Скринник Наталія Андріївна, м. Київ.
13. Собко Лідія Яківна, м. Київ.
14. Завгородній Олександр Сергійович, поет, перекладач, м. Дніпропетровськ.
15. Громадська організація Благодійний фонд “Просвіта і чин”, м. Львів (Голова правління — Г. Іваничка).
16. Пашинський Леонід, кандидат технічних наук.
17. Олійник Василь, майстер

18. Дранчук Ярослав Васильович.
19. Уданович Микола Васильович.
20. Мудрик Ярослава Михайлівна.
21. Кульчинський Богдан Георгійович.
22. Зелінська Ангеліна Миколаївна.
23. Шпак Валентина, викладач ВНЗ, член “Просвіти”.
24. Кульчинська Валентина Олександрівна.
25. Жаловська Лариса Михайлівна.
26. Адамович Марія Пилипівна.
27. Богуславська Варвара Йосипівна.
28. Куркаш Марія Денисівна.
29. Тхоринська Віра Григорівна.
30. Кучерук Ростислав Афанасійович.
31. Росоловський Михайло.
32. Єрусалимець Олексій Олександрович.
33. Грушицький Федір Данилович.
34. Касько Володимир Федорович.
35. Руднік Володимир Миколайович.
36. Сліфзінська Лілія.
37. Сорока Олена Степанівна.
38. Вітомський Володимир.
39. Янчук Юлія Ярославівна.
40. Янчук Василь Віталійович.
41. Якимович Сергій Пилипович.



Ми — у себе вдома

Гортаючи сторінки історії давноминулих століть, з радістю усвідомлюємо причетність наших предків до збереження української мови, захисту державницьких позицій і самотності нашого народу. У цьому не мала заслуга Глибоцької “Просвіти”, про яку дізнаємося з далеких писемних джерел, переказів, спогадів.

Олександра ПРИХОДЬКО-ВОЗНЯК, член НСЖУ, АУП, голова Глибоцької районної організації “Просвіта”, Чернівецька обл.

Репресований у радянські роки Тітус Зеленко, якому незабаром виповниться 90 років, розповідає: “До Першої світової війни значна частина українців знала, любила рідну мову, зберігала пісні своїх пращурів. І хоч панувала Австрія, але школи були і українськомовні. Пізніше, після окупації Румунією, в школах потрібно було знати румунську. За незнання румунської мови учнів били по руці лінійкою... У селищі в 1920—1930 роках діяла українська читальня, товариства “Січ”, “Руська бесіда”, “Кооперация”. Газети, журнали передплачували зі Львова, Чернівців, з Канади.

Організовували читання адвокат Амброзій Вусик, священник Мирон Зеленко, Василь Зеленко, Георгій Кручко та інші. Ми ставили українські п'єси, виручені кошти складали, аби пізніше побудувати “Народний дім” у Глибокій. Усі вищезгадані односельці були членами української просвітницької організації і брали участь у заснуванні Українського Народного дому в Чернівцях. Діяв церковний хор під керівництвом досвідченого диригента Тодосія Букатяра. При хорі був створений гурток художнього читання, у селі діяла “Глибоцька Січ”. На початку 30-х років свідомі селяни та члени товариства “Український народний дім” у Чернівцях допомогли збудувати Народний дім у Глибокій. 1932 року освятили фундамент. А на свято Покрови Пресвятої Богородиці 1935 року відбулося урочисте його відкриття”.

Розповідає член “Українського народного дому” тих часів Домніка Крилюк-Лупуляк: “У середині 1942 року в селищі почався рух українського націоналізму. Всіх, хто був записаний українцем, забирали в табори примусової праці та на фронт. Наприкінці 1943 року розпочалися арешти. Румунська жандармерія застосовувала жорстокі тортури. Я пам'ятаю, як Тітуса Зеленка привезли напівживого додому і в присутності матері катували, вимагали зізнання, де заховані література, друкарська машинка тощо... Мати не витримала і показала схованку... Сина відправили в Чернівецький слідчий відділ... Згодом його відпустили... Потім Тітуса Васильовича засудили радянська влада і заслала на 12 років каторги...”

Із початку розвалу СРСР репресовані та аматори створили Пам'ятник Борцям за волю і на Гранітній Дошці викарбували імена закатованих і замордованих у ГУЛАГах. У відродженій “Просвіті” велику роботу проводила завідувач дитячого дошкільного закладу, а згодом методист відділу освіти Євгенія Царик-Коржакова, яка очолювала районну ланку “Просвіти” на той час.

Велику просвітницьку діяльність проводили сім'я Василя Качуляка, а також покійні Петро Кльоц і Вікторія, його вірна дружина, що відбули понад двадцять років сибірської каторги. Народився Петро Федорович на Львівщині. Його сім'я боролася за самостійну Україну і була заслана у Воркуту... Одного сина закатували, інші пішли з життя завчасно... Петро та Вікторія повернулися у Глибоку з надірваним здоров'ям. Самотужки будували хату, яка тепер сумними вікнами дивиться туди, де спочивають її господарі, борці за Волю...

У цей час у районі активно включилися в роботу вчителі української мови: покійний поет С. В. Продан, Т. М. Яловко, М. К. Труш, Н. М. Коврик, О. О. Бабина, О. В. Рутецька, І. П. Крючко, А. І. Осипова, Д. Г. Карпюк, Л. В. Руснак, М. І. Процюк, В. П. Броска, С. М. Бойко, Г. М. Бабій, О. В. Гнатюк, В. І. Сигедін, В. А. Гладкова, А. П. Хондожко, С. Л. Романюк, В. Й. Присяжнюк — останні троє певний час очолювали районну ланку “Просвіти”.

Велику просвітницьку роботу проводили начальники Глибоцького відділу освіти:

В. Г. Шова, І. В. Куліковський, Я. М. Чорнописький, В. Г. Швець, котрий сприяв передплаті газети “Слово Просвіти”, а також виданню збірок місцевих авторів. При районній газеті “Новий день” плідно працює літературно-мистецька студія “Витоки”, яку заснував 1977 року заступник редактора часопису Володимир Іванович Белко.

Нині районне об'єднання “Просвіти” пропагує рідне слово, сприяє розбудові УПЦ КП, відновлює забуті традиції. В районі створено Народний дім за ініціативою репресованих, козацтва, рухівців і просвітян. У його створенні активну участь брали Яків та Іван Оларі, Василь та Марія Кушніри, Марко Кручко, Володимир Григорчук, Василь Качуляк, Євгенія Лулуляк, Петро Панчук, Марія Майшук, яка докладає великих зусиль до його оздоблення, поповнення літературою та експонатами. Вона оформила дві кімнати, зібравши матеріали про репресованих, учасників УПА, про козацьку славу рідного краю. У Народному домі презентують нові видання літстудії, художники, аматори сцени, композитори, вишивальниці, різьбярі, фотографи. Наші засідання відвідують просвітяни з Чернівців та інших районів області. Неодноразово побували у нас Надія Бабич, Віктор Косяченко, Любомира Паранюк, Георгій Шевченко, Раїса Рязанова, Ольга Рузинська, Мирослав Лазарук, Віталій Колодій, Василь Фольварочний, Віра Китайгородська, Галина Тарасюк, Василь Пиндик, Ольга Ільїна, нині покійний Михайло Івасюк, який розповідав про свою та синову творчість.

Педагогічні колективи району тісно співпрацюють із дітьми культури та медицини. На базі районних, сільських і шкільних бібліотек відбуваються зустрічі з письменниками, художниками, дітьми мистецтв.

Особливо велику просвітницьку роботу проводили Л. М. Звинка, Г. С. Калмикова, С. О. Крилюк, Д. К. Мірінчук, Є. І. Місюга, М. М. Горбань, М. М. Горбань, а нині О. П. Нагірна, Г. І. Нагірний, О. І. Ковальчук, В. І. Франчук, М. Г. Зеленько, О. Г. Тошук та інші.

У селі Старий Вовчинець під керівництвом Івана Топала працює краєзнавчий музей, який нині нараховує близько дев'яти тисяч експонатів. Музей надалі поповнюється новими експонатами. На базі Опришенської ЗОШ І—ІІІ ступенів теж створено краєзнавчий музей під керівництвом учителя історії, нині директора Миколи Івановича Боднарюка.

Анатолій Петрович Дудка створив дитячий і юнацький туристичний центр, відомий усій Україні та далеко за її межами. Тут діють різноманітні експедиції та гуртки: “До берегів відродження”, “Дорогами подвигів”, “Шляхами наших предків”,



Відкриття Народного дому у Глибокій

“І оживе на полотні іскристе диво” та багато інших під керівництвом талановитих наставників С. М. Фери, О. В. Меленко, Д. І. Котик, В. М. Качуляка, Р. Р. Гумельник, В. М. Гумельника, С. І. Лазурко. У турцентрі є кімната “Вишите диво”, де Софія Фера збирала сотні вишитих рушників, ікон, натюрмортів.

Значна просвітницька робота проводиться в Турятському, Димківському, Купському НВК та Кам'янській, Корчівській, Тарашанській ЗОШ І—ІІІ ст., які очолюють Н. Д. Гуштюк, В. М. Гумельник, Р. Я. Тіміш, О. В. Карлійчук, Я. М. Чорнописький, Н. В. Руснак. Тут частими гостями є письменники, художники, артисти. Створені дитячі студії юних аматорів.

При районному Будинку творчості дітей і юнацтва працюють активні просвітяни Є. Д. Візнюк, Ф. Д. Лерка, О. І. Юркевич, А. Т. Креду.

Об'єднують нас районне радіомовлення під керівництвом журналіста Г. Т. Безверхнього та районний часопис “Новий день”, який очолює член НСЖУ М. А. Шапка.

Створена при районній газеті “Новий день” 35 років тому літературна студія “Витоки” згодом переросла у літературно-мистецьку. Студії збираються, щоб прозвітувати про свою творчість, ознайомитися з мистецькими новинами та обговорити статті з газет “Слово Просвіти”, “Час”, “Буковина”, “Буковинське віче”, “За вільну Україну”, дитячого журналу “Ластівка”.

Члени літстудії Олександра Приходько-Возняк, Володимир Шова, Олена Рутецька, Семен Продан, Григорій Трафюк, Василь Жовтюк, Леонтин Топало, Євгенія Чокобок, Степан Чокобок, Марія Козуб, Вероніка Сигедін, Віра Франчук видали за власний кошт чимало книжок, сприяли виданню чотирьох ювілейних альманахів “Витоки”.

З допомогою заслуженого працівника культури, композитора, музикознавця, етнографа, лауреата багатьох премій Кузьми Смаля з Кіцманя наші композитори видали 5 збірок пісень.



Відкриття музею народної поетеси Д. Ботушанської. Директор музею Ольга Шевченко

«Просвітянські студії» у Білій Церкві

Тетяна ВИГОВСЬКА, м. Біла Церква

Завдяки місцевому осередку “Молодої Просвіти”, який запровадив регулярну роботу “Просвітянських студій”, білоцерківська молодь має можливість змістовно й корисно провести вільний час. Розпочали роботу із семінару на тему “Концепція і постаті українського націоналізму”, на якому молоді люди дізналися про зародження націоналізму як ідеології, його різновиди й ознайомилися з теоретиками українського націоналізму Миколою Міхновським, Дмитром Донцовим, В'ячеславом Липинським.

Молодих білоцерківців особливо зацікавили тренінги, які розвивають особистість, дають навички поведінки при публічному виступі, навчають культури дискусії, диспуту, а також акторської майстерності. Тому була заснована окрема секція студій, яка дає її учасникам знання із цих дисциплін. Завданням першого тренінгу було навчитися методів вивільнення емоцій та бути самим собою. Режисер Тарас Мазур із допомогою звичайнісіньких предметів продемонстрував вправу, виконуючи які, можна розкрити свій характер. Голова білоцерківського осередку “Молодої Просвіти” Костянтин Климчук навчає виголошувати промови, колишній керівник режисерської групи Київського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Саксаганського Володимир Воробйов навчає комунікації на серії тренінгів “Спілкування як мистецтво”.

Учасники вчаться проводити дебати на різні теми: “Біла Церква — місто добра?”, “Служба у Збройних силах України за контрактом. “За” і “Проти”, “Літературна Біла Церква: чи стануть сучасні письменники класиками?”, “Українське кіно житиме чи житиме?”

Теоретичні заняття чергуються з практичними вправами, кожен студієць отримує слушну пораду. Заплановано серію майстер-класів, на яких письменники ділитимуться із молоддю секретами творчості. Перше заняття проводить “вартівний сміх” Віктор Євтушенко — поет-гуморист, лауреат Всеукраїнського конкурсу-фестивалю гумору та сатири. У літературній майстерні молоді білоцерківці поспілкуються з автором кількох історичних романів, членом НСПУ Галиною Невінчанною та білоцерківською “Джоан Роллінг” — Аллою Іоною.

Учителька музики з багатолітнім стажем Ольга Синякевич відкриває молоді пісенну скарбницю українського народу.

— Мета нашого осередку, який започаткував “Просвітянські студії”, — говорити провідник білоцерківських молодопросвітян Костянтин Климчук, — щоб молодь росла всебічно розвиненою. Маємо відкрити для них безмежний світ української культури, дати знання, які допоможуть стати лідерами у суспільстві. Тоді вони не тільки розбудовуватимуть Україну, а й стануть прикладом для свого оточення.



Роман ЛУБКІВСЬКИЙ
Фото Йосипа МАРУХНЯКА

Продовження.

Поч. у ч. 2, 3, 5, 7 за 2013 р.

**“Юні друзі”
Шашкевича —
із ХХІ століття**

*Дайте руки, юні друзі,
Серце к серцю най принаде...*

Ці слова Маркіяна Шашкевича цитуємо так часто, що навіть не задумуємося (на жаль!), що стоїть за пристрасним покликом. Чи лише жадання гуртувати навколо себе однодумців, розширюючи простір вільного мислення і корисної для народу діяльності? Інше запитання: чи приятелі, котрі відгукнулися, “дали руки” і заповзялися проганяти безпросвітний морок чужинецького гніту, передали цю прометеївську естафету наступним поколінням? Відповіді на це дає час, бо саме в молодіжних студентських та учнівських середовищах Галичини, Буковини, Закарпаття Шашкевичеві ідеї знаходили гарячий відгук. Так було наприкінці ХІХ-го, так тривало у першій третині ХХ століття. Отже, умовних два періоди. Богдана Лепкого, якому доля подарувала щастя (через спомини батька, о. Сильвестра), запізнатися із Шашкевичем, вчитися в “клясах” Бережанської гімназії, де кілька десятиліть перед ним учився Маркіян, ходити бережанськими вулицями, які ще добре пам’ятали гімназиста Шашкевича, — теж можна було б вважати “юним другом”. Минаємо довоєнні та післявоєнні роки — це тема окремої розмови. А як горнеться до свого патрона шкільна молодь сьогодні?

На Львівщині функціонує 7 навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича: ЗОШ № 34 м. Львова, ЗОШ І—ІІІ ст. с. Новосілки Буського району, с. Гумнісько Буського району “школа-гімназія”, с. Дуліби Стрийського району ЗОШ І—ІІ ст., ЗОШ І—ІІІ ст. № 2 м. Золочева, навчально-виховний комплекс с. Білий Камінь Золочівського району, Бродівський підколедж. Крім того, у Тернопільській області функціонує Чортківська гімназія імені Маркіяна Шашкевича. Єдиний у світі загальноосвітній навчальний комплекс імені Маркіяна Шашкевича є у Перемишлі (Республіка Польща).

Перегорнімо кілька сторінок з історії найдавнішої іменної школи в цьому переліку.

До 75-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича (тільки подумати: який то був “молодий ювілей!”) 1886 року у Львові відкрили 4-класну “народну школу” з українською мовою навчання. Урядовим “царським” декретом їй надали ім’я Маркіяна Шашкевича.

Учнем цієї гімназії був Осип Маковей. А до сучасної Львівської середньої школи № 34, що перебрала ім’я Шашкевича, причетні відомі українські мовознавці, поети, прозаїки. У школі — чудовий музей, а діти з літературним обдарованням по-своєму сприймають великого патрона. Прочитують вірш юної поетеси, шестикласниці Марти Сидорій:

Слово Шашкевича

*Безмежна сила його Слова,
Того що понад сотню літ
Летить у світ. І знову, знову
Нестримним є його політ!
Це слово вічне, всеосяжне,
Воно — неначе білий птах,*

Маркіян Шашкевич — сьогодні



Квіти до пам’ятника М. Шашкевичу (автори: Ярослав Мотика та Марія Матвіїв) в с. Нестаничі Радехівського району

*Своїм стремлінням лине в небо,
Перемагає біль і страх.
Слова Шашкевича доступні,
І неможливо не почути.
Запавши раз до тебе в душу,
В тобі людину збережуть.*

Дещо молодша від своєї львівської колежанки — українська гімназія імені Шашкевича в Перемишлі (Республіка Польща) торік відзначила свій столітній ювілей. Вона має цікаву історію, почавши з того, що чи не від неї пішла дещо незвична назва — “шашкевичівка”. Цей новотвір, як на мене, зручний і для учнів, і для вчителів: відчувається у ньому щось близьке до Шашкевичевої “Читанки”, циклу “Пісні і грачки діточі”. Простонародність в етимології слова кодує можливість ненав’язливого сприймання, елементів неформального спілкування...

Із метою пошанування пам’яті Маркіяна Шашкевича, з ініціативи Головного управління освіти й науки Львівської облдержадміністрації, починаючи з 2003 року, на Львівщині проводиться Міжнародний форум навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича. Урочистості форуму проводяться на Білій Горі поблизу с. Підлісся Золочівського району, 2012 року в с. Гумнісько Буського району (працював парохом), 2013-го форум заплановано у с. Нестаничі Радехівського району. Чудова ініціатива!

Авторство належить п. Богдані Біляк. Вона досвідчений освітянин, тримає в руках ниточки зв’язків і організовує щорічні міжнародні форуми “шашкевичівок”.

У рамках форуму програма традиційно передбачає урочисте відкриття, участь керівництва області, відомих письменників і громадських діячів, музею Маркіяна Шашкевича, презентацію навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича, демонстрацію українського строю, екскурсії в музей Маркіяна Шашкевича с. Підлісся, творчі конкурси та ін.

2011 року проведено виставку творчих робіт про Маркіяна Шашкевича. До 200-річчя від дня

народження Маркіяна Шашкевича вперше працівники й учні навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича вишили рушник — логотип міжнародної освітньо-мистецької естафети “Тобі, Маркіяне”. Під час форуму окремо організовують програму для учнів і педагогів комплексу загальноосвітніх навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича м. Перемишля. Таке незвично “корпоративне” спілкування школярів із щасливого задуму перетворилося на необхідність, а це вимагає від організаторів педагогічного такту; організаційної винахідливості, виконавської майстерності.

Кожен навчальний заклад отримує пам’ятні подарунки: портрети Маркіяна Шашкевича, книжки про поета, диски з Маркіянового краю (форуму), сувеніри, значки із зображенням Маркіяна Шашкевича.

За матеріалами Міжнародних форумів навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича укладено й видано книжку “Хроніки Шашкевичіани”, в якій описано історію проведення Міжнародних форумів навчальних закладів імені Маркіяна Шашкевича, подано історичну довідку про Шашкевича, вірші поета та фотографії пам’ятників і меморіальних місць. Побачила світ ця надзвичайно цікава книга у видавництві “Простір-М” два роки тому, але вже виникає необхідність її доповнити і перевидати.

Доводилося бувати на “форумах шашкевичівок” не раз, а по-заминулорічний відбувався в Новосітках; подія співпала з роботою над створенням музею Маркіяна Шашкевича. Запам’яталося, якими бурхливими оплесками зустріли учасники символічний велетенський вишиваний рушник, зібраний із десятків малих рушників з усіх шкіл Буського району. Згадуючи про це, думаю: це робилося не “задня пазника” чи короткочасного ефекту. Адже рушник — символізує дорогу.

Але... Прибувши на вимріяну зустріч в Україну, юні українці з Перемишля стикаються з парадоксом: творчість Маркіяна Шаш-

кевича вилучено зі шкільних програм ще 2009 року, і вивчають її в старших класах тільки оглядово. Правда, в межах Львівської області (!) за рахунок певних змін у програмах вивчати Шашкевича як окремого автора, класика рідної словесності рекомендовано. Тим-то й важливо та необхідно проводити з’їзди шашкевичівських шкіл. Учнівський рух (та ще в міжнародному вимірі) під патронатом Будителя національної свідомості допомагає глибше ознайомитися з поетичною та громадською діяльністю Маркіяна Шашкевича, перейнятися духовними проблемами, які намагався вирішити Маркіян Шашкевич. Започаткований понад десять років тому, сьогодні це вже могутній молодіжний рух, що заслуговує на підтримку в інших регіонах України. Чи має цей живий, діяльний процес стосунок до інтелектуальної Шашкевичіани? Безумовно. Він не тільки номінальний, а й дієвий. Отже, перспективний.

**Чи наша “віра серця (...)
твердо постановилась
на любові”?**

У порівняно невеликому поетичному доробку Маркіяна Шашкевича є шедевр, який у нашій літературі треба ставити перед “Заповітом” Тараса Шевченка, “Гимном” (“Вічним революціонером...”) та прологом до поеми “Мойсей” Івана Франка.

Це сповідальний монолог, адресований українському народові, сушному і прийдешньому. Богом поцілований після народження, поет усвідомлює свою місію як “віру серця”. У цій формулі, лаконічній, філігранній, задовано загальнолюдське, християнське і своє особисте, глибоко патріотичне одкровення: “Бог єсть любов”.

Судячи з тексту “Псалмів Русланових”, автор досяг такої духовної висоти, з якої видно: у цивілізованому вселюдському просторі його Батьківщина, його народ, його мова рано чи пізно посядуть гідне місце.

Релігійне начало діянь і писань Шашкевича невіддільне від

джерел національно-патріотичного Відродження. Нині в іпостасях Української Греко-Католицької Церкви та Української Православної Церкви (Київського Патріархату) вони допомагають здоровим силам об’єднатися, консолідувати зусилля!

За життя Маркіяна Шашкевича найвищий клір Греко-Католицької Церкви ставився до семінариста, а згодом до нововисвяченого пароха неоднозначно. Різко, а почасти й несправедливо про церковних достойників тої доби писав Михайло Павлик, а в радянські часи сама душпастирська діяльність Шашкевича замовчувалася. Словосполучення “отець Маркіян Шашкевич” можна було знайти лише в зарубіжній українській пресі й у випусках-дайджестах канадської “Шашкевичіани”.

Першими на повен голос про Маркіяна Шашкевича як священика, письменника і будителя національної свідомості заговорили митрополит Андрей Шептицький (1911 р.) та кардинал Йосиф Сліпий (1943 р.). Сьогодні їхні ювілейні промови загальнодоступні, а головне, зберегли глибину й актуальність. Ці подвигники духа ХХ століття були водночас громадськими діячами з державницьким мисленням і високою політичною та гуманітарною культурою. Вони перейняли шашкевичівську естафету й передавали її своїм учням і послідовникам.

Випускники Львівської Богословської семінарії (згодом Богословської академії) — і їх можна вважати “юними друзями” свого попередника, котрий мучився і горів у цих мурах, дихав тим же повітрям, споживав просфори з давньої семінарської пекарні, а зачитані сторінки “Русалки Дністрової” поруч із молитовниками лежали на столиках “питомців”, радуочи цим отця-ректора Йосифа Сліпого...

Згадаймо патріотично налаштованих священиків, котрі в своїх парафіях засновували читальні. Велику просвітницьку роботу серед селян!.. А шашкевичівська традиція, відданість галицького священництва українській національній ідеї виховала о. Сильвестра Лепкого і передалася його синам Богданові й Леву, знайшла своє продовження в діяльності Президента Карпатської України, ректора УВУ о. Августина Волошина, подвигів о. Омеляна Ковча. Ця традиція зміцнювала і скріплювала дух тисяч вірних церкви в часи діявольських сталінських репресій. А священики-дисиденти пізніших часів, такі як патріарх Володимир чи о. Ярослав Лесів (в одній особі — душпастир і поет) — хіба не були вони носіями традиції, яку називаємо шашкевичівською? І якщо продовжувати цю лінію — поєднання національно-патріотичного первня із початками релігійно-духовними, то дійдемо до діянь патріарха Мстислава (Скрипника), до тих вартошів, що їх сьогодні відстоюють Патріархи Філарет і Святослав, утверджує Кардинал Гузар разом з “Ініціативою першого грудня”, у зверненнях якої відчуваємо відлуння “казань” о. Маркіяна...

Далі буде.



— Бісмарк, будівничий могутньої Німеччини, сказав: дайте мені 2000 вчителів, і я відбудую країну... Де ж знайти таких педагогів нинішній Україні?

— Правильно кажете, але даймо — талановитих учителів-педагогів, і ми знайдемо їх. Мусимо. Не лукаймо перед собою й іншими: різноманітний міжнародний спротив на шляху побудови сильної і незалежної України досить потужний. Нашим недругам здається, що їм легше буде оволодіти нами й нашими багатствами, коли ми будемо такими собі дурниками, обмеженими людьми, коли будемо їхніми рабами. Таке ставлення до нас у світі з'явилося не сьогодні. Тому боротьба за людські душі була і буде.

— Отже, Іване Андрійовичу, душа кожної людини — це причини і наслідки нашої величі й катастроф. На чому мусить будуватися діяльність учителя у вихованні майбутньої особистості?

— Кожна людина неповторна, кожна несе в собі тисячолітні моменти розвитку свого роду, виду... Вона не може повторитися в іншій людині. Так само, як і вчитель, він не може повторитися. Не можна до нього докладати слово діяльність. У вчителя є слово дія, коли він індивідуально, звертаючись до такої самої індивідуальності, як сам, виконує своє соціальне, культурне й усілякі інші завдання. Тобто відбувається формування різновидів людського досвіду учнів, рівнозначних суб'єктів педагогічної дії. Інших підходів ні в психологів, ні в педагогів до діяльності немає.

— Але ж і вчитель, і учень мають різні ступені чи обсяги компетентності...

— Компетентності є стільки, скільки існує вчитель і учень. Це не сучасна категорія. Ще філософ Декарт писав: якби люди домовилися вносити в одне і те ж поняття один і той же зміст, тоді філософія була б непотрібна. Філософія — це мудрість людини, це любов до мудрості, це ніяка не наукова галузь про особливості розвитку. Хоч ми дуже вправно зробили її наукою, відірвавши від людини. Людина завжди філософ, вона міркує, вона пізнає, вона збагачується за допомогою мислення. Сучасні психологи вважають, що освіта базується на трьох складових: інтелект, афект і воля. Інтелект — це наповнені смислом знання, афект — це емоції й почуття людини, емоції психофізіологічні, почуття соціальні (емоції завжди соціалізуються, олюднюються в процесі розвитку дитини у різновидах її досвіду). Це твердження я знайшов у видатного російського психолога Леонтьєва. Існує потреба, мотив, діяльність, дія, мета досягнення якогось моменту поставленої цілі, умови і операції, які є складовими дії. Діяльність — всезагальна категорія. Освіта без дії неможлива.

Педагоги використовують термін виховання. Це процес надзвичайно складний. Ніколи сказане не стає основою виховного моменту людини. Учень бере те, що збагачує його інтелектуально, головне — почуттєво. Почуття — це душа людини. Згадаймо Григорія Сковороду: “Щастя треба шукати не в чужих краях, не за морями, а “всередині нас самих”, у здоров'ї Духа, душевному мирі і веселості серця, що досягається тоді, коли людина живе у злагоді з природою”. А це означає — працювати у “згоді зі своєю природою, відповідно до своїх здібностей і нахи-

Енергія добра академіка Івана ЗЯЗЮНА

Якось, проглядаючи відеосюжет про одне типово містечко України, яке ще недавно жило повнокровним (наскільки це було можливо за умов чвертьстолітньої давнини), почув, як місцевий чиновник самовпевнено заявляв, мовляв, із приходом до нас такого-то інвестора ім'ярек почнеться відродження всього нашого життя. Напевно, не його вина, а біда всього українського суспільства, що тисячі очільників на всіх рівнях управління держави внаслідок різних причин не розуміють або не хочуть збагнути головного: інвестувати треба насамперед у розвиток людської особистості, збагачення її духовного світу, вивищення незмінних гуманістичних цінностей. Це та ниточка, смикнувши за яку, можна витягнути економіку, підняти соціальні стандарти, дійти злагоди та єдності в політиці і державі.

Головна роль у цих процесах належить, після родини, національній і світовій культурі, але насамперед — школі. Про це ми й говоримо з непересічною особистістю, педагогом, ученим, філософом, директором Інституту педагогічної освіти й освіти дорослих НАПН України, першим міністром народної освіти незалежної України Іваном Андрійовичем ЗЯЗЮНОМ.

лів”. Це найголовніший чинник розвитку людської душі.

Педагогіка — це психологія. Кажуть, що практична. У принципі це психологія практичної дії. Спілкуючись з вами, я вмикаю всі основні психологічні поняття, свій досвід. Слово — фізіологічний і лікувальний чинник. Це дуже правильно сказано. Компетентність у мові й мовленні також є однією з важливих, домінантних ознак педагогічної дії. А відтак нам і говорити треба про педагогіку як науку. Про взаємодію вчителя і учня.

Нам би звернути увагу на вчителя: який він, що має особливого, як впливає на учня. Для талановитого вчителя учень є особистістю, має радість від спілкування з ним. Але велика частина наших учнів сьогодні нікому не потрібна, вона — частина об'єктів, до яких учитель ніколи не доходить. Ніхто цьому вчителю не розповів, як це робити.

А робиться це на основі прекрасного і піднесення. Педагогічна майстерність — це насамперед почуттєвий вплив вчителя на дитину. 2002 р. дослідницька група Центру Разумкова провела достатньо науково обґрунтовані дослідження про авторитет учителя в учнів і батьків. Незадовільну оцінку виставили 43 % опитаних, задовільну — 44 %, відмінну — 10 %. Батьки майже так само. Та яка ж буде тоді освіта?

За таких умов, коли діти не бачать радості у спілкуванні з учителем — це ж каторга для них. Коли вчитель не продукує дії, яка об'єднує дітей радістю. А зараз пішла система капіталістична, коли учитель почав працювати з частиною дітей додатково, за що отримує від батьків “додаткову винагороду”. Решта ж дітей — поза увагою. Але

вони мають таке саме право бути щасливими, і жити їм у цьому світі теж треба! Тому діти вбачають у такому вчителі свого лютого ворога. А ця ворожість — це ворожість до батькаматері, до своєї вітчизни, до культури свого народу. Та ще вриваються нові інформаційні потоки, зокрема інтернет. Уже є діти, виховані на бездушних впливах техніки. Це каліки духовні, які не здатні побачити світ людською душею, бо нема у них її, ніхто не сформував, вони не прочитали жодного художнього твору!

У Канаді кожен учень за період навчання в школі мусить прочитати 300 художніх творів. У Японії кожен, хто вступає до університету, мусить знати 300 народних пісень, виконувати і музично супроводжувати їх. На превеликий жаль, наші діти страждають від неувagi до них і від відсутності отаких прогресивних підходів, поступів до взаємодії двох психологій — вчителя і дитини. Готуючи майбутнього педагога, ми повинні сформувати у нього всі психологічні, дослідні начала, які дитину б звеличували і ніколи не пригнічували. Майбутнє держави починається з дитини.

— Якою ж тоді, на Ваш погляд, має бути українська школа сьогодні?

— Єдиною у програмному забезпеченні за періодом навчання в ній. Трудовою — дитина повинна навчитися сама себе забезпечувати у суспільстві. Ми ж зараз необдуманно викидаємо трудовий напрям із цієї школи. Школа має бути науковою, це дуже важливо. Вона має бути політехнічною, бо це надзвичайно важливий чинник отримання

знань з найновітніших техніки й технологій. І, нарешті, школа повинна бути естетичною. Наша школа викинула естетику, а це наука про почуття. Вміє вчитель володіти почуттями, вміє програмувати почуття, вміє об'єднати почуттями своїх учнів — він уже майстер!

Розумію, що для цього треба дуже багато часу. Незабаром відзначатимемо 125-річчя з дня народження А. С. Макаренка. Блискучий педагог, він абсолютно утілював ось ці принципи у школі для своїх учнів. Це людина, яка дала світові приклад, яким мусить бути справжній педагог. Дехто вважає його кеґебістським педагогом. Насправді ж нічого людиноненависницького у нього не було. Він сам був засуджений до страти, але втік за порадою друзів до Москви і це його, по суті, врятувало. Так от, Макаренко розвивав науку про педагогічну майстерність, про педагогічну техніку, педтехнологію. Бо це складові майстерності. Слово “майстерність” і “майстер” у всіх справах, де досягають вагомих результатів. Учитель не-майстер, лікар не-майстер можуть лише нашкодити. І це ми бачимо нині у наших школах. Але, на щастя, є винятки, хай і нечисленні, бо кожен згадає вчителя, якого наслідує все своє життя. Якщо такий учитель є, ми щасливі, що знайшли його, бо він освітив наш подальший життєвий шлях.

— Іване Андрійовичу, Ви не лише перший міністр незалежної України, а й не менш відомий науковець, академік. Чи велика школа Ваших послідовників?

— Важко сказати про послідовників. Я спеціально цим не займався, бо в мене не було ні часу, ні можливостей відбирати того, кого я хотів би. Є приятелі, колеги, які поділяють мої погляди щодо напрямів розвитку педагогіки і педагогічної майстерності. Такі люди є і їх чимало. До речі, через кілька років після заснування нашої кафедри педагогічної майстерності подібні відкритися у трьох сотнях вишів колишнього Союзу, які діють і понині.

Важливість процесів, які я розробляв, дуже потрібні, тому що педагогічна майстерність для педагогів висувається на перші позиції. Наріжним каменем педагогічного

процесу виступає душа людини. Якщо вона є, якщо вона сформована, вихована, тоді вчитель знайде підхід до своїх учнів.

— За тих суспільно-політичних умов, які нині правлять бал в Україні, формувати повноцінне молоде покоління видається багатством, насамперед педагогам, надзвичайно важкою справою...

— Згоден... Це важко, зокрема й через те, що економічно наша країна стала бідною. Але у такому ж стані, якщо не гіршому, були японці, але з інших причин. Вони кинули тоді всі кошти на вчителя, і лише завдячуючи вчителю підготували нове покоління, яке відновило державу, вивело її у світові лідери.

— В Україні, під впливом глобалізаційних процесів, не кажучи про штучно підживлювані сусідні впливи, міняються цінності, морально-етичні орієнтації. Тому, напевне, вітчизняній школі самій це не здолати...

— Цінності ніколи не можуть змінитися. Переваги можуть бути. Є різні вікові категорії людини, коли вона сама починає усвідомлювати суть цінностей і обирати ті, що пройшли раніше повз неї. Напевно, на тому й трималася і за найтяжчих часів виживала наша культура. І завжди знаходилися люди, які були безмежно віддані національній культурі. Якщо не на початку свого життєвого шляху, то в його кінці.

— Тобто, Ви хочете сказати, що пасіонарність певної частини представників суспільства є до певної міри визначальною у збереженні і нашої культури, і як частини її — морально-етичних цінностей?

— Так, вона є типовою і домінантною сутністю людини. Я б сказав: найважливішою сутністю людини, поза якою вона не може існувати. Тому що, погляньте, у яких важких умовах наш народ зберігає свою ідентичність, культуру. Зберіг народну пісню, народні традиції, звичаї. Це те, наше, прабатьківське і вічне, яке не може підмінити, знищити жодна соціальна, новітня технічна чи інформаційна революція. Так, вибачте мені, дебіли є і будуть, але й завжди будуть люди, які це розуміють.

— На зорі незалежності, коли Ви були міністром освіти, чи доводилося зустрічатися, працювати з Анатолієм Погрібним?

— Звичайно. З Анатолієм Григоровичем у мене були приятельні стосунки. Ми з ним співпрацювали і в Києві, і тоді, коли обоє читали лекції в Українському вільному університеті в Мюнхені. Я читав там курс педагогічної майстерності. Погрібний був справді непересічною, пасіонарною особистістю...

— Що Ви хотіли б сказати нашим читачам-просвітянам, адже більшість із них — це вчителі?

— “Просвіта”, яка незабаром відзначатиме своє 145-річчя, — оригінальна громадська організація, з давніми і славними традиціями. Вона була в усі часи, за винятком періодів заборон, з народом. Вона пригорнула до своєї душі всіх свідомих українців, берегла, опікувалася і духовно збагачувала їх. Вважаю, що й нині Товариство робить те, що треба робити. І дуже добре, що “Просвіта” діє і понині.

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК



Іван Зязюн серед учасників круглого столу з проблем педагогічної майстерності



Сергій БІЛОКІНЬ,
доктор історичних наук

Закінчення.
Поч. у ч. 9 за 2013 р.

У лютому 1844-го Шевченко спеціально приїхав до Москви, щоб познайомитись із Осипом Бодянським, який раніше вже знав його заочно. Видаючи російський переклад “Слов’янського народопису” Павла Шафарика, Бодянський доповнив його текст, назвавши серед українських письменників і Шевченка. А Вацлаву Ганці, Шафаріку й Празькому музеєві надіслав його видання. Незадовго перед тим, 1840 року на аукціоні в Москві рукопис літопису Самійла Величка придбав для Погодіна Большаков. Як писав Максимович, це було справжнім відкриттям і придбанням для української історії, бо до того часу цього дуже важливого рукопису не знав жоден український історик. Шевченко мріяв познайомитись в Бодянського й Погодіна з українськими рукописами, зокрема Величковим. Із літопису Величка Бодянський зробив копію, а наприкінці 1845 року повернув його Погодіну. Якщо не у Москві з цією копією, то Шевченко міг працювати з оригіналом у Костомарова в Києві. Як встановив Яр. Дзира, Шевченко використав літопис Величка, працюючи над своїми творами “Чигрині, Чигрині”, “І мертвим, і живим, і ненародженим...”, “Великий льох” тощо.

Рухаючись через Есмань, Глухів і Кролевець, Кобзар побував у Решетилівці, Полтаві (змалював Воздвиженський монастир і будинок І. Котляревського) й селах Василівці Хорольського повіту, де намалював аквареллю куток саду Родзянків, та Старих Санжарах. Загалом на Полтавщині існує кілька Василівок, зокрема родинне гніздо Гоголів-Яновських. Тому атрибуція шевченківської акварелі з написом “У Василівці” дуже важлива. Полтавські краєзнавці Г. Зозуля та П. Ротач остаточно вирішили це питання, відвівши гоголівську Василівку від тієї, де побував Шевченко.

Оскільки Україна перебувала під важким імперським пресингом, ідеалізація її минулого не могла не відповідати прагненням його читачів-сучасників.

Його враження від Гетьманщини втілились у страшні рядки:

*Тяжко-тяжко мені стало,
Так, мов я читаю
Історію України.*

(“Сон” (Комедія).
СПб., 8 липня 1844).

Другу, але набагато успішнішу спробу легалізації своїх занять Шевченко зробив, увійшовши до складу Київської археографічної комісії (Тимчасової комісії для розбору давніх актів), що підлягала, як і весь край, генерал-губернаторові (1837—52) Д. Г. Бібікову. 10 грудня 1845 року голова комісії Ніколай Пісарев (Писарев) написав у журналі: “Всепокорнейше просить г. киевского военного, подольского и волынского генерал-губернатора о приглашении [...] художника Академии Тараса Шевченка в звание сотрудника Комиссии для снимков с предметных памятников”. Бібіков наклав резолюцію: “Согласен”.

У липні 1845 року Шевченко побував у Прилуках, звідти їздив до Густинського монастиря. Від цієї поїздки збереглися акварелі “Церква Петра і Павла”, “Трапезна церква” та “Надбрамна церква Св. Миколая”. Жив у маєтках Галаганів у Сокиринцях і Діхтярях.

У серпні він приїхав у Переяслав до свого друга лікаря Андрія Осипо-

Тарас Шевченко й Гетьманщина



Т. Шевченко. “Будинок І. Котляревського”

вича Козачковського (1812—1889), де виконав види переяславських Михайлівської та Покровської церков, а також Вознесенського собору, відвідав Трахтемирів. Тут він побачив видатну рукописну пам’ятку української культури середини XVI ст. — “Пересопницьке євангеліє”, зробив нотатки про нього.

У вересні митець виїхав на Чигиринщину, намалював “Чигрин з Суботівського шляху”, “Богданові руїни”, “Богданова церква” та “Кам’яні хрести”, а також види Мотронинського дівочого монастиря.

Вважається, що найдовше поет прожив у Мар’янському Миргородського повіту в маєтку відставного майора Олександра Лук’яновича, портрет якого змалював, а також написав тут вірш “Стоїть в селі Суботові”.

Наприкінці жовтня Шевченко знову побував у Лубенському Мгарському монастирі. Кам’яний Спасо-Преображенський збудували заходами гетьмана І. Самойловича, але закінчив його І. Мазепа. У листопаді поет знову приїхав до Козачковського, де створив поеми “Наймичка” та “Кавказ”. У грудні близько двох тижнів, хворіючи, прожив у поміщика Степана Самойлова у його маєтку В’юнищах, де написав “І мертвим, і живим...”, “Холодний Яр”, “Псалми Давидові”. Повернувшись до Козачковського, 25 грудня він пише “Заповіт”.

Новий 1846 рік Шевченко зустрів у Козачковського, а на іменинах у Тетяни Волховської побачився з В. Забілою, М. Маркевичем, В. Закревським. У лютому повторно поїхав до Ісківців — до Афанасьева-Чужбинського, з яким поїхав разом через Лубни, Прилуки й Нжин до Чернігова, де вони пробували у лютому-березні. Під дахом тієї самої Археографічної комісії Шевченко мав доступ до пам’яток старої Гетьманщини й зробив начерки мазепинського потиру із церкви с. Мохнатин, трапезної чаші Густинського монастиря та енколпіона.

Наприкінці березня або на початку квітня він приїхав до Києва, де зійшовся з кирило-мефодіївськими братчиками, зокрема з Миколою Костомаровим. Разом із Міх. Сажином виконав сепію “Мазепинська церква Всіх Святих” у Києво-Печерській лаврі (літо 1846 року).

Шевченко цікавився старовиною взагалі, і від 1845 року лишився його рисунок олівцем “Краєвид з кам’яними бабами”. У червні—липні того року разом з Олексієм Сенчилом-Стефановським (1808—1866) він узяв участь у розкопках могили Переп’ята біля с. Фастівця Васильківського пов. Провадив

розкопки проф. М. Іванишев, який 1845 року розкопав могилу Переп’ятиху — один із грандіозних курганів доби скіфської архаїки.

У вересні 1846 року, знову ніби від Археографічної комісії, Шевченко їздив, щоб обстежити пам’ятки Київщини, Волині й Поділля. На початку жовтня він зустрівся в Кам’янці-Подільському з приятелем П. Куліша, М. Костомарова та О. Бодянського Петром Чуйкевичем (1818— бл. 1875), ув’язненим у справі Кирило-Мефодіївського братства. Чуйкевич записав до Шевченкового альбому три пісні, зокрема про Кармелюка. Тривалий час перебував у Почаєві, Кременці, Острозі, Дубні й Корці, тоді повернувся до Києва. Почав клопотатися про призначення вчителем малювання в Київському університеті (затверджений 21 лютого).

Бурхливе й творче Шевченкове життя перервалось після доносу Петрова, який підслухав розмову братчиків. 5 квітня 1847 року поета арештували біля Києва на правому березі Дніпра і відправили в Петербург.

Після повернення із заслання першим Шевченковим бажанням у Петербурзі було видати свої твори. Засновник вільного російського друку Іван Гаврилович Головін (1816—1890) заходився видати його твори за кордоном (Новые стихотворения Пушкина и Шавченки (sic). Лейпциг, 1859). Начальник III відділу В. А. Долгоруков замовив довідку про його твори, інакше кажучи, наприкінці його життя зажадав офіційно й остаточно підсумувати всю його творчість. І записка Долгорукова, і розпорядження “навести справку о сочинениях Шевченки, которые были напечатаны прежде удаления его из С.-Петербурга”, і довідка датуються одним числом — 18 жовтня 1858 року. Загальна оцінка Шевченкової творчості зводиться до його ставлення до Гетьманщини:



Т. Шевченко. “У Густині. Церква Петра і Павла”

“Сочинения Шевченки относились преимущественно к Украине; он описывал славу гетманских времен и прежнюю вольницу казачества.

В этом духе было и сочинение его “Кобзарь” (нищий бандурист), которое было напечатано и в 1847 году, по окончании дела об Украинско-Славянском обществе, по Высочайшему повелению, запрещено. В таком же духе была большая часть его стихотворений, ходившая по рукам в рукописях; в стихотворениях сих он воспевал прежнюю свободу Малороссии, выражал скорбь об утрате оной и т. п.

Из рукописных его сочинений более замечательно по вредному направлению стихотворение его “Сон”. [...] казаки выражаются у него: “О царю поганый, царю проклятый, лукавый, аспиде несый!” Шевченко прибегает ко всем едким и пасквильным выражениям, где только касается государя императора и вообще русских. В конце “Сна” он представляет себя перед памятником, воздвигнутым Петру I-му Екатериною II, и изливает желчь свою как на того, так и на другую, говоря, что Петр I подавил свободу Малороссии, а Екатерина II довершила начатое им”.

23 січня 1859 року член Головного управління цензури Олександр Трійницький, українець з роду, як наказано йому, дав відзив про вже видані до арешту Шевченкові твори, і відгукнувся він про них доволі сприятливо. У поемі “Катерина”, стверджував він, “горько выражается упрек Русскому, соблазнившему и потом жестоко покинувшему молодую малороссию, но в ней нет направления, враждебного целому народу”. Що ж до “Гайдамаків”, то він зробив аналогічний висновок: “Картины эти вообще мрачны и унылы, как и предмет, ими описываемый, но в этих изображениях событий, давно уже перешедших в область истории, я не встретил ничего несогласного с правилами цензуры”.

Забравши назад “Чигиринський Кобзар”, цензор Спиридон Ніколаєвич Палаузов 30 квітня 1859 року подав замість нього рукопис ширшої книжки “Поэзия Т. Шевченко”.

Важливою для Шевченка справою був його офіційний статус. 1859 року йому підказали передати до Ради Академії мистецтв щось зі своїх творів. Він вибрав дві гравюри, одну з картини Рембрандта “Притча про виноградаря”, другу — з картини Соколова “Приятелі”, 16 квітня 1859 року написав прохання, й того самого дня в публічному засіданні Ради його було призначено в академіки.

Третє перебування Шевченка в

Україні мало свої особливості. За ним уже ретельно стежили. За кілька тижнів після того, як він став академіком, 5 травня 1859 року він написав прохання у Правління Академії дозволити йому виїхати у Київську, Чернігівську й Полтавську губернії для “поправлення здоровья” та малювання етюдів із натури. Не маючи досить повноважень, граф Толстой звернувся з цим проханням уже від себе до міністра імператорського двору В. Ф. Адлерберга, той 10 травня написав секретареві Марії Ніколаєвни і окремо, 20 дня — начальникові III відділу В. А. Долгорукову. З III відділу пішло кілька листів — Долгоруков відповів Адлербергові, ніби для поїздки “препятствия не встречает”, а таємний радник III відділення Міхаїл Максимович Попов (1800—1871) наказав своїм підлеглим із Київської, Чернігівської та Полтавської губерній встановити за Шевченком “должное наблюдение”. Залежні від полковників корпусу жандармів цивільні губернатори розіслали відповідні накази “на місця” — київському, чернігівському та полтавському міським поліцеймейстерам, за ними городничим та земським справицям. По київській губернії було 24 листи. “Пішла писати губернія”.

25 травня 1859 року Шевченко виїхав із Петербурга. Він сподівався придбати на Дніпрі нерухомість, щоб там оселитись, але за ним стежила ціла армія шпигунів. Він пробув кілька днів у Лихвині в маєтку Д. Хрущова, де познайомився з поетом-романтиком М. Петренком, у Пирятині — в П. Мокрицького-Таволги, 12 червня — в Переяславі у Козачковського. Звідти він вирушив на Михайлову Гору, де провів більше тижня у подружжя Максимовичів. Заїхав до Кирилівки, Моринців, кілька годин провів на цукровому заводі Яхненків і Смирєнка у Млієві. Між Каневом і с. Пекарями Варфоломій Шевченко знайшов для поета ділянку землі в маєтку поміщика Никодима Парчевського (1812—1867). Поетові там сподобалось, але під час обмірів шляхтич А. Козловський спровокував його, богословська дискусія скінчилась арештом Шевченка 15 липня. Під вартою його доправили до Києва, де він оселився й пожив по кілька днів у о. Юхима Ботвинівського, фотографа Івана Гудовського та Варвари Пашковської на Пріорці. Вирушивши в дорогу, він побував у Козачковського, Василя Тарновського (молодшого), А. Лазаревської та Г. Огієвської.

Видатний український історик советської епохи Яр. Дзира підсумував Шевченкове ставлення до найвищих історичних персонажів так: “Як відомо, у багатьох творах на історичну тему, і передусім написаних 1838—1843 рр., Шевченко прославляє і оспівує вчинки справжніх історичних героїв, “славних пращів великих”: Северина Наливайка, Івана Підкову, Павла Бута (Павлюка), Тараса Федоровича (Трясила), Якова Остриянію, Івана Богуна та інших керівників селянсько-козацьких повстань кінця XVI — першої половини XVII ст. Прославляє він і керівників гайдамацького руху на Правобережній Україні 1768 р. — Івана Гонту та Максима Залізняка, яких народ називав гетьманами.

Після звільнення із солдатчини пізнання історії свого народу вийшло в Шевченка на новий етап.



Анатолій ЧЕРНОВ,
Полтава

У поемі “Неофіти” Тарас Шевченко звертається із пристрасними словами до Божої матері:

...Молю, ридаючи, пошли,
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило.
І на Україні понеслось...

Пророчество великого поета збулося. Своїм полум'ямним словом Кобзар “розтопив серця” та розбудив кращих людей України, які виборювали незалежність Батьківщини. Серед них чільне місце належить Головному Отаману Симону Петлюрі.

На формування особистості та світогляду Симона Петлюри великий вплив мав Тарас Шевченко. Петлюра виріс в українській духовно-побутовій атмосфері. У будинку батьків разом із іконою на чільному місці був портрет Тараса Шевченка. Батько Симона щорічно відзначав шевченківські дні. Про те, як вони відбувалися в родині Петлюри, пише Василь Шрамко у своєму нарисі “Юнь преславного отамана”: “І ось тоді до Симона приходять вірні товариші. За столом великий кольоровий портрет Шевченка, намальований Федором, доповідь виголосив товариш Симона — Прокіп Понятенко, грав на скрипці Симон. Він найбільше любив: “Встає хмара з-за Лиману, //А другая з поля, //Зажурилась Україна — //Така її доля”.

Генерал армії УНР В. Сікевич у “Сторінках із записної книжки” згадує розмову з С. Петлюрою, який ділився своїми спогадами про навчання в семінарії і вплив Шевченка на його свідомість: “...старші хлопці приносили з дому різноманітну літературу, яку ми крадькома читали; тут же був і свій політичний гурток під назвою “РУП”, де нам давали читати Кобзаря, твори Франка, Драгоманова і інші. Начитавшись цих творів, у мене відкрились очі і я пізнав хто я є, чия дитина, до якої нації належу. Це вказало мені ясний шлях куди мені прямувати...”.

Особливий вплив на семінаристів мав учитель співу та хормейстер Іван Різенко. Саме він прищепив семінаристам “український національний настрій”, вивчаючи козацькі думи і пісні на слова Шевченка. Розповсюджувалися також заборонені рукописні вірші поета. Семінаристи час від часу влаштовували вечірки пам'яті Шевченка, Котляревського, Квітки-Основ'яненка. 19 лютого 1900 року Симон Петлюра був присутній на вечорі, присвяченому роковинам Т. Шев-

ченка, де уперше зустрівся з кумиром української молоді Миколою Міхновським. Борис Мартос у своїх споминах згадує про Шевченківський вечір, влаштований харківською студентською громадою у лютому 1900 року, на який була запрошена делегація від громади при полтавській духовній семінарії на чолі з Симон Петлюрою. “Під кінець вечора з промовою виступив представник громади полтавської семінарії, — пише у спогадах О. Коваленко. — Майже хлоп'ячий його голос і також хлоп'яча постава так контрастувала із змістом промови й блискучістю її стилю та запалом її виголошення”.

Початок 1900 року був насичений політичною активністю полтавського студентства, про що свідчать Всеукраїнський студентський з'їзд у Полтаві 1901 року та значні заворушення у Полтавській семінарії, в яких активну участь бере Симон Петлюра. Ця рання політична діяльність Петлюри привела до того, що його виключено із семінарії. 1902 року в Полтавській і Харківській губерніях почалися селянські заворушення. Петлюра разом зі своїми соратниками проводив велику пропагандистську роботу серед селянства. Він вважав злочином закликати селян до повстання, до якого вони не були підготовлені.

Рятуючись від неминучого арешту, Симон Петлюра восени 1902 року виїхав до Кубані. Вчителював, брав активну участь у громадському житті, дописував до періодичних видань. Так, у “Кубанських обласних відомостях” надрукована стаття Симона Петлюри про встановлення бюстів Тараса Шевченка у Краснодарі. 1903 року Петлюру заарештували і запроторили в Катеринодарську тюрму. Звільнившись, він виїжджає за кордон до Львова, а після оголошення в жовтні 1905 року політичної амністії повертається до Києва. На початку 1907 року працює відповідальним секретарем у редакції газети “Рада”, а згодом у щотижневій газеті “Слово”. Симон Петлюра як член редколегії, а з вересня 1907 року — офіційний редактор видавництва на сторінках газети безліч матеріалів. Серед них є і присвячені Тарасові Шевченку. У статтях, присвячених українським діячам культури, він згадує великого поета і його творчість. Публікації з'являються і в інших періодичних виданнях. У журналі “Україна” у вересні 1907 року опубліковано статтю “Пам'яті Івана Тобілевича (Карпенка-Карого)”, в якій автор дає таку характеристику видатним діячам України: “Те, що ми маємо справді цінного в сфері чистої поезії — належить тільки Шевченкові, в сфері музики — Лисен-

кові, в сфері драми — Старицькому і Карпенку-Карому”. У статті “До ювілею М. К. Заньковецької” (1907) Симон Петлюра, підкреслюючи талант великої актриси, визначає “заньковецьке” явище в українському театральному житті. Порівнює її з “літературним генієм Шевченка, який, як і кожний геній, залишив глибокий слід, і ми часто можемо бачити “шевченківське” в творах інших українських письменників”.

1908 року Симон Петлюра публікує у газеті “Слово” статтю “Вчиться у Шевченка”. Аналізуючи творчість “інтелігента — поета Шіллера... який сповідував “болі душі” та “втому життя”, і низки українських письменників, автор порівнює їх із Шевченком: “І мимоволі ...перед очима виришується похмура, але лагідна постать — геніального мужика-поета, а в пам'яті воскресають величні твори Шевченкової поетичної фантазії, наскрізь пройняті духом протесту, духом борні, ідеєю радісного страждання за щастя всіх поневолених страждальців землі”.

Восени 1908 року Симон Петлюра перебрався до Петербурга, де бере участь у редагуванні соціал-демократичного місячника “Вільна Україна”. А згодом, зару-

ра першим із дослідників творчості Кобзаря звертає увагу на самотність і “одинокість” Шевченка не лише як людини, а й як творця, “який не зміг знайти тієї оцінки своєї творчості, на яку розраховував і на яку зважає кожен поет-творець, беручи з неї цінне і відкидаючи непотрібне... та до того додається ще душевна драма його, як генія і як поета, “бо ж немає муки сильнішої над муки слова” і нема гострішого і більш гнітючого усвідомлення, як усвідомлення своєї самотності”. Закінчуючи статтю, Симон Петлюра закликає майбутніх біографів Шевченка, “спираючись на драматичні моменти у житті поета... розкрити одне із найбільш важких, довготривалих його переживань... що глибше пояснить нам зміст пережитої ним драми, більше зміцнить наше почуття любові до геніального співця України...”.

1912 року в Москві “Комитет по устрою чествования памяти Шевченка в Москве” випускає “Сборник, посвященный памяти Тараса Григорьевича Шевченка”. Симон Петлюра у березні 1912 року публікує рецензію на цей збірник, у якому вітає московську українську колонію з цією подією. Автор звертає увагу на



чившись підтримкою М. Ковалевського, редактора журналу “Вестник Европы”, Симон Петлюра переїжджає до Москви. За фінансової підтримки українських громад він 1912 року заходився видавати журнал “Украинская жизнь”. Завдання журналу — інформувати освічені кола російських та інших народів царської імперії про українське громадське і культурне життя і, як писав співробітник журналу Панаас Феденко, “своїм високим рівнем заінтересувати також байдужих “малоросів”, яких наворотало на українство”.

Діяльність Симона Петлюри в “Украинской жизни” спростовує тезу про його “маловідомість”. Адже численні статті, рецензії, полемічні виступи й блискучі памфлети, які друкувалися у журналі, принесли йому заслужений авторитет. М. Ковалевський у своїх спогадах “При джерелах боротьби” згадує блискучий виступ Симона Петлюри в українському літературно-музичному клубі “Кобзар” про творчість Тараса Шевченка (Москва, 1912 рік). У лютому 1912 року Петлюра у статті “До драми шевченкового життя” стверджує, що “шевченківський первень у цій літературі позначить початок руху, протесту в ім'я свободи й відродження людини...”. Водночас Петлю-

ра першим із дослідників творчості Кобзаря звертає увагу на самотність і “одинокість” Шевченка не лише як людини, а й як творця, “який не зміг знайти тієї оцінки своєї творчості, на яку розраховував і на яку зважає кожен поет-творець, беручи з неї цінне і відкидаючи непотрібне... та до того додається ще душевна драма його, як генія і як поета, “бо ж немає муки сильнішої над муки слова” і нема гострішого і більш гнітючого усвідомлення, як усвідомлення своєї самотності”. Закінчуючи статтю, Симон Петлюра закликає майбутніх біографів Шевченка, “спираючись на драматичні моменти у житті поета... розкрити одне із найбільш важких, довготривалих його переживань... що глибше пояснить нам зміст пережитої ним драми, більше зміцнить наше почуття любові до геніального співця України...”.

1913 року Симон Петлюра публікує велику статтю “І. Франко — поет національної честі”, у якій порівнює творчість двох великих українських поетів — Т. Шевченка і І. Франка. Взагалі творчість Шевченка проходила червоною ниткою через життя та публіцистичну діяльність Симона Петлюри. З раннього дитинства і до смерті Симон Петлюра зв'язав своє життя з великим українським поетом. У статті “До практичних завдань українства”, надрукованій 1914 року, Петлюра серед інших завдань наголошував: “Досвід організації звернень до міських дум деяких міст України, щоб вони взяли на себе ініціативу у справі ювілейних ушанувань пам'яті Шевченка, може служити показником успіху такого роду починань... Ювілейні Шевченківські дні можуть послу-

жити чудовим стимулом... до перевірки тих шляхів, що ними проходило українське життя і для шукання нових способів національно-громадської роботи”.

Із початком Першої світової війни і в часи українських національно-визвольних змагань Симон Петлюра із професійного журналіста і громадського діяча виріс, за словами Тараса Салиги, у “національного Вождя, організатора ще розхристаної, розбурханої української стихії”. Учений і письменник Т. Салига у своїй статті “Симон Петлюра” наводить слова української поетки Наталі Лівницької-Холодної, яка у спогадах писала про Петлюру: “Він не зламався під гromaми й блискавками, а змінивши перо на рушницю, став на чолі українських збройних змагань за волю”.

Обіймаючи високі державні посади, Симон Петлюра перший із влади поставив питання про надання державного статусу могили Т. Шевченка у Каневі. “Для Симона Петлюри, — пише З. Тарахан-Береза, — могила у Каневі була завжди Святиною, а той, хто навки спочив у ній, — Учителем і Батьком. Тому, виявляючи турботу про могилу, він виконував свій синівський обов'язок”. Уповноваженим губернської управи по догляду за могилою Т. Г. Шевченка — комісаром могили призначено полтавця, українського патріота, громадського діяча, письменника Василя Короліва-Старого. Симон Петлюра склав план національного парку навколо могили Шевченка, але втілити його у життя не встиг. І тільки гетьман Скоропадський перетворив приватний заповідник на державний.

Після поразки національно-визвольних змагань, перебуваючи у Польщі, Симон Петлюра бере участь у Шевченківському святі, яке відбулося 9 березня 1921 року в місті Тарнові, де виступає з доповіддю “про поета з ласки Божої”, який “ударив по струнам не тільки нашого народу — бо Шевченко належить не тільки нам, — з невідомою незною силою до сього часу силою... зробив величезне діло для нашого народу”. Симон Петлюра назвав Тараса Шевченка “поетом поневоленої нації”.

1989 року в Полтаві вперше відзначали 110-річчя від дня народження Симона Петлюри. Журналістка Л. Марченко, учасниця цього дійства, згадує: “В Полтаву приїхала молодь із Західної України. Їх просто з потяга “гальмонула” міліція разом із КДБ на чолі з Марчуком, і дітей на машинах вивезли в степ і там повикидали, наказавши більше ніколи не з'являтися у Полтаві. На захист цих дітей вийшли кращі люди Полтави до пам'ятника Шевченку, простояли там цілий день, і таки відбулось вшанування нашого земляка Петлюри тут же, біля пам'ятника Шевченку. І міліція та КДБ, яких було більше, ніж людей, не змогли цьому перешкодити, бо люди були одностайні, і міліція навіть не посміла відібрати жовто-блакитний прапор, який привезла львів'янка і передала полтавській дівчинці, яка з радістю міцно тримала його в руках...”.

Так знову поєдналися дві великі українські постаті — Тарас Шевченко і Симон Петлюра.



«Наша хата навпроти неба»

Художниця Анастасія РАК, якій торік виповнилося 90 років, — феноменальне явище української народної культури. Вона народилася 1922 р. на Полтавщині. Відзначивши ювілей, і досі творить шедеври наївного живопису! У цьому можна переконатися, відвідавши персональну виставку мисткині у Національному музеї Тараса Шевченка.

Олеся ПОНОМАРЕНКО

Живописом на склі художниця почала займатися під час II Світової війни, перебуваючи у трудовому таборі в м. Карлсруе під Франкфуртом (неподалік від французько-го кордону). Свої роботи за допомогою Марії Топчило обмінювала на хліб, завдяки чому й вижила. Там самобутній талант Анастасії Трохимівни до малювання помітив і підтримав художник-аматор, майстер заводу, на якому вона працювала, Вільям Каплер. Тоді для розпису вона використовувала і кольорове, і прозоре скло. Учитися малювати на академічному рівні не довелося, але це не знизило вартості її робіт, а навпаки — надало їм неповторної національної вираз-

середньому відчутті довкілля. У період розвитку народної картини вони знаходять паралельне втілення і в поезії 1930-х рр., особливо в Б.-І. Антонича: “На обрії сивім, де небо з землею зішите нитками дерев...” Тополя — це також обрядове дерево весняних священнодійств праукраїнців, спрямованих на родючість землі, озвучених молитвами про дощ.

Художниця надає перевагу ідеалу вірного кохання веснянок, ліричних пісень, а не соціально-побутовим реаліям родинно-побутових пісень, у яких чисте кохання затьмарюється, а жіноча доля часто нещаслива. Тому й себе малює молодою.

Мистецтво Анастасії Трохимівни суголосне з ідеалами поезії Т.

Колорит її картин теплий, з переважанням жовтувато-вохристих, зеленкувато-вохристих, рожевих, жовтогарячих кольорів. Нерідко зіставляються плями чорного з зеленим, синього з червоним, зеленого і червоного. Ефектні плями або смуги бронзової фарби (деталі одягу, бані церков, кінська зброя).

Сюжети тісно пов’язані з рідною лохвицькою традицією. Вагоме місце у творчості Анастасії Рак посідає “канонічний” сюжет українського фольклору “Козак і дівчина біля криниці”, варіанти якого художниця почала активно розробляти в Німеччині. Першоджерелом низки варіантів роботи “Парубок і дівчина біля криниці” для неї стала картина 1920—1930 рр. невідомого майстра з Лохвиччини із зображенням парубка у брилі та дівчини біля криниці. А. Рак згадує своє дивування у рідних Васильках: “Бувало, повлазимо на вершину Катринної гори і співаємо веснянки, перегукуючись із другим селом: “По той бік гора, по цей бік друга. / Поміж тими крутими горами сходила зоря. / Ой там не зоря — дівчина моя”. А потім на тему пісень малюємо картину “Дівчино моя, напій же коня...”. Зустріч закоханих супроводжує традиційний для українського фольклору сивий кінь.

Ще одним різновидом сюжету “Козак і дівчина біля криниці” є зображення популярної сцени прощання з коханою дівчиною козака, що від’їжджає. Таку картину з місцевою лохвицькою назвою “Катерина та Іван” (в інших районах “Роман і Катерина”, “Іван та Галья”) художниця бачила в дитинстві: “Кінь був білий, а руки в неї такі повні...”. В одному з сучасних варіантів (2005 р.) на другому плані зображений гнідий кінь, прив’язаний до червоної калини. Неодмінний атрибут дівчини в цьому варіанті картини за канонічним фольклорним сюжетом “Козак і дівчина біля криниці” — вінок (символ дівочої цноти). Вінки Анастасія Трохимівна зображує якнайпишнішими. У сцені прощання художниця інтуїтивно підкреслює повагу козака до своєї коханої, закладену на глибинному рівні в українських народних звичаях: поширений у веснянках та ліричних піснях образ червоної калини символізує не жіночу врочу, а дівочу цноту...

У повоєнні роки відбудови (1946—1954), у період повторного бурхливого розвитку народної картини відбувається стильове зближення різних її типів — міщансько-



“Дівчино моя, напій же коня”, 2007 р.

го, поширеного на околицях великих промислових центрів, позначеного сентиментально-містичним потягом до розкошів у краєвидах і жанрових картинах (“Дама в альтанці на острові”, “Дама в човні годує лебедів”), прагненням зображати нетутешньо-райську красу довкілля (озер, заходу сонця, палаців) чи екзотичний достаток у натурмортах, плакатах, ярмаркових і магазинних вивісках; та селянського, який починає втрачати притаманні йому риси етнографізму.

Основа образотворення А. Рак у 1990-х рр. — український іконопис на склі.

Картина “На Великдень” (1992 р.) сповнена оберегових символічних образів основ світобудови: писанка-яблуко (символ зародження світу і початку речей), янгол-охоронець в авторському образі дівчини у національному вбранні з кошиком крашанок у лівій і червоною крашанкою у правій руці, перед янголом на стежці до трибанної церкви — двоє діток (очевидно, сама художниця та її молодший братик), праворуч стежки на квітучому полі — бабуса з червоною крашанкою у правій руці. Головні обряди свого річного циклу український народ здійснював перед церквою як святиною, і це двовір’я триває. Так, гавіки (як давній цикл великодніх веснянок із танками та грищами) водили і співали дівчата аж до Трійці, хлоп’ячі гурти на Великдень співали риндзівки і теж діставали в нагороду червоне яєчко. Картина “На Великдень” має три вертикалі: високого янгола — дівчину-матір; березу із зеленим, жовтим, багряним і червоним листям над дітьми й церкву над матір’ю. Березове клечання відоме у східних та північних областях України. Його ставили у клечальну суботу — наприкінці сьомого тижня після Великодня, — щоб пом’янути загблих даремною смертю. Після Зеленої неділі дівчата на знак переходу весни в літо за-

вивали на березі троїцькі вінки. Керівник хлоп’ячого гурту називався Березою або Березаєм.

У сюжеті на тему “Сенчанська бариня” А. Рак інтуїтивно відтворила найархаїчніший пласт веснянок, які існували паралельно з обрядовим круглим танцем. Поеднання фіалкових і бірюзових барв тла, жовтогарячих і яскраво-червоних потоків сонячного світла, теракотового й багряного кольорів глиняних звірят довкола центральної фігури дівчини в білій вишиванці, червоній запасці посилюють враження шаленого кругового руху космічного розмаху. Образи картини (глиняні перепілочка, зайчик, козлик, коник, півник) спрямовують наш погляд у давнину тотемних уявлень про прародичів, виступають персоніфікованими уявленнями прикмет весни як пори першотворення. А довершують міфологічну картину світобудови (у багатьох мовах архаїчних землеробських етносів поняття року і світу збігаються) образи ластівок як провісниць весни українських щедриків.

Техніку живопису на склі А. Рак також застосовує у традиційному народному варіанті: розпис здійснюється зі зворотного боку скла. Спочатку пером робиться контур малюнка тушшю, потім пензлем наносяться окремі деталі, а тоді виконується весь розпис. Використовується темпера, прозорі лаки, кольорова туш. Анастасія Трохимівна полюблює бронзову фарбу (бронзовий порошок, розведений лаком). Під скло для посилення звучання барв підкладається фольга й кольоровий папір. За тло править кольоровий картон, який з’єднується зі склом наклеєними смугами паперу, що, як і в старовинній народній картині, виконують функцію рамки.

Перша персональна виставка живопису мисткині в стилі народного примітиву відбулася 1992 р. у Державному музеї Т. Шевченка в Києві. 1991 року художницю однією з перших прийняли до Спільноти майстрів народної творчості України. 1998 року Анастасії Трохимівні Рак вручили премію ім. К. Білокура.

1999-го в рамках проведення Днів України у Франції представили персональну виставку живописних творів А. Рак “Кольори України” в Музеї людини в Парижі. Виставка так вразила французів, що дирекція музею, узявши всі витрати на себе, звернулася до української художниці з проханням продовжити її ще на такий самий термін. Тож виставка експонувалася в Парижі вісім місяців!

Нині кияни й гості столиці можуть насолоджуватися мистецтвом художниці, завітавши на виставку, що триває у Національному музеї Тараса Шевченка.



“Сенчанська бариня”, 2009 р.

ності у класичному стилі примітиву.

Настя малювала з дитинства, захоплювалася народними картинами на фанері, полотні, дереві, склі, яких чимало бачила в інтер’єрах хат рідного села та на ярмарках у Лохвиці. “Збирала лісові квіти і рисувала на піску — паличкою, на папері — фарбами... Голуби мені дуже подобалися, котики, коні” (з листа до Олени Клименко). У юності пластичною мовою народних картин втілювала сюжети улюблених веснянок. Багато років присвятила художниця збиранню і вивченню народних картин 20—40-х рр. XX ст. У роки Другої світової війни вона відродила старовинну техніку українського народного живопису на склі, яка була вже майже втрачена.

Художниця тяжіє до ритмічного кольорового заповнення картинної площини. Простір частково втрачає свою перспективу і максимального насичується змістом.

Зменшення масштабу зображення другого плану викликає ілюзію лінійної перспективи, а свідомий відхід від її закономірностей у виділенні окремих об’єктів другого плану шляхом збільшення розмірів і перевищення ними загального масштабу першого плану підпорядкований у кожному сюжеті народній філософії, ідеалам українського фольклору (“У жнива”, 2004 р., “Різдво”, “Колядники”). Тополі чи млини на лінії обрію надають картинах А. Рак площинного трактування і виконують функцію вертикалі, яка пов’язує тричастинну світобудову.

Ці наївні уявлення обрядового фольклору ґрунтуються на безпо-

Шевченка. Готуючи до друку повніший “Кобзар” (1847), він у передмові радить тим письменникам, які прагнуть до правдивого показу народного життя, обирати за взірцем не шинок чи каторжну працю на панщині, а поводження господарів у власній хаті, їхні пісні та спогади похмурих образів Кобзаря, що вкарбувалися в нашої уяві. Це добрий, лагідний Тарас із живим завдяки унікальному кольоровому чуттю художниці обличчям. У неперевірених пластичних образах відтворена люба розмова між закоханими козаком і дівчиною за поемою Т. Шевченка “Гайдамаки”: “Прощання Яреми з Оксаною”.

Художниця розвиває традиції станкової народної картини на склі в її класичному варіанті. В українському мистецтві народна картина на склі на світські сюжети сформувалася і набула широкого побутування наприкінці XIX — у першій третині XX ст. Цей вид живопису поширився через країни, що межують з Україною на заході: Польщу, Чехію, Словаччину, Білорусь під впливом модерністичної сецесії — прагнення до прозорого показу плодів земних — дарунків ясної та щедрої осені. Східноукраїнський живопис на склі, найбільш ранні зразки якого збереглися від першої третини XX ст., зазнав впливу народної ікони на дереві, а згодом — західноукраїнського іконопису на склі XIX ст. Західноукраїнський іконопис на склі стане одним із джерел сюжетів живопису на склі А. Рак уже в 1990-х роках.



На Великдень. 1992 р.



Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

У Мистецькому Арсеналі відкрилася щорічна виставка “Fine Art Ukraine”. На ній представлено



зразки сучасного образотворчого мистецтва, зокрема скульптуру, живопис, фотографію. Серед різнопланових проєктів найголовніший “Матч пойнт 88: за мить до нового життя”. Він відображає світ суперечностей радянської епохи напередодні кардинальних змін. Тут зібрано витвори вітчизняних митців лише 1988 року. Особливо

Напередодні кардинальних змін

вражають гострі роботи художників-плакатистів В. Вітра, Ю. Воеводи, О. Калмикова, Г. Шевцова, К. Шості. Їхнє плакатне мистецтво сміливе, викривальне. Митці за допомогою неприхованих символів відображають соціальні, політичні “вивихи” того часу (“Смачного, перебудово” Ю. Воевода, “Єдиногласно” О. Калмиков, “Хто ж ми такі? Куди йдемо?” Г. Шевцов, “І всякий день перед нами стид наш” (Т. Шевченко) В. Шостя, “Вам що, наша влада не подобається?”



В. Шостя) тощо. Світлина Віктора Маруценка також органічно влітаються у канву цього проєкту, адже на них зображено Україну 1980—1990-х років.

Спецпроєкт “Бебеля, 19: квартирні виставки” повертає у ті часи, коли Одеса була одним із потужних центрів, де андеграундне мистецтво знайшло прихисток у камерних виставках-квартирниках. Тут можна побачити витвори художників-нонконформістів, зокрема В. Басанця, В. Стрельникова, В. Маринюка тощо.

Проєкт “Несоціалістичний реалізм” — незаангажоване бачення світу. Це серія портретів звичайних селян і карпатських пейзажів Івана Ілька, створених у 1950—1960-х роках. А “Експансія кольору” Петра Лебединця — проєкт, побудований на контрастах. У живописних абстракціях художника наче живуть вулканічні пристрасті й морозні вітри, дивовижним



чином поєднуються драматична напруга і спокій, нестриманість і гармонія... У скульптурах Аліни Бачуріної (проєкт “Маленька, біла...”) переживання білошкірої дівчинки, що тривалий час перебувала у Мозамбіку. Художниця створила своєрідні портретні образи своїх подруг. Серед них одна у пошуках національної ідентичності, інша — збирає каміння, третя перебуває у самозаглибленні. І всі вони — сворід-

не віддзеркалення мистикіні. Поруч представлені картини Ганни Гідори — це ландшафтні пейзажі, де просторий живопис майже не виражає емоцій, а позначений стриманістю. Проєкт “Вид на проживання” розкриває творчість митців, що мешкають за кордоном (Білорусь, Грузія, Росія, Нідерланди). У картинах митців — теми пошуку себе у лабіринтах життя, теми самотності й відчуження.

Євген БУКЕТ

Сценічна доля “Сокола”, як і багатьох інших творів українських класиків виявилася складною. Написаний для російського двору, “Сокіл” виконали придворні Гатчинського палацу 1786 року і потім майже на 200 років його забули. В новітній час першими відкрили цю оперу росіяни — в 1970-ті роки “Сокіл” поставили у Московському камерному музичному театрі в російському перекладі Розанова. Незабаром оперу в російському перекладі опублікували.

Українці згадали про “Сокола” лише в середині 1990-х років. 1995 року завдяки зусиллям Наталії Свириденко і Максима Стріхи, який переклав лібрето українською, опера прозвучала в стінах Києво-Могилянської академії, а 1997-го — в національній філармонії. Отже, Дрогобич став другим містом України, де “Сокіл” Дмитра Бортнянського прозвучав у концертному виконанні.

Чому така подія відбулася саме тут? Це не випадковість, адже клавир опери був виданий саме у Дрогобичі видавцем Святославом Сурмою. Значною мірою завдяки цьому виданню, свого часу подарованого Миколі Михацю, “Сокіл” і виконували на сцені Дрогобицького театру.

У концерті прозвучали три номери з опери “Алкід”, концерт для чембало з оркестром і 9 номерів з опери “Сокіл”, усі — в українському перекладі Максима Стріхи. Детально продумана режисура, художнє оформлення, а також ґрунтовні коментарі, що знайомили слухачів із біографією композитора та всіма подробицями сюжетів опер, створили театральну атмосферу.

Про біографію та творчість композитора глядачам розповіли народна артистка України Алла Шкондіна та артист Антон Цимбал.

Прем'єра в Дрогобичі

Минулого року “Слово Просвіти” писало про презентацію видання опери Дмитра Бортнянського “Сокіл” в українському перекладі Максима Стріхи. Нещодавно лібрето Максима Стріхи до опери Д. Бортнянського “Сокіл” знайшло своє творче життя на театральній сцені в Дрогобичі. 17 лютого у Львівському академічному обласному музично-драматичному театрі ім. Юрія Дрогобича відбувся вечір старовинної театральної музики із творчої спадщини Дмитра Бортнянського. Ідея цього проєкту належала головному диригенту театру — заслуженому діячу мистецтв України Миколі Михацю.

Арії з опери “Сокіл” виконали заслужена артистка України Анна Нечай, лауреати міжнародних конкурсів і фестивалів Ярослав Дзензерович, Мар'яна Мазур, Наталя Бориславська, Андрій Боженський, Олена Новосолова-Ільничик.

Музиканти відзначали особливу майстерність М. Стріхи як перекладача — його переклад зберіг усі смислові нюанси реплік героїв, збіг акцентів літературного і музичного текстів утворювали ту нерозривну синкретичну єдність, яка забезпечує щирий і живий відгук у душі слухача — публіка в залі аплодувала стоячи.

Окремо подякували громадській організації “Вікімедіа Україна”, що ініціювала видання клавиру опери. Вже після концерту представники “Вікімедіа Украї-

на”, з надією на співпрацю з дрогобицьким театром у популяризації співаного українського слова, подарували Миколі Михацю нещодавно видану збірку поезії і вокальних перекладів Ю. Отрошенка.

Дрогобицька постановка “Сокола” ламає два міфи — про те, що визначні події мають відбуватися в столиці, а опера має звучати мовою оригіналу. Дрогобич довів протилежне: Бортнянський мав шалений успіх при повному залі у невеликому місті, прозвучавши рідною мовою слухачів. Очевидно, цей досвід потребує розширення — і репертуарного, і географічного. Хочеться вірити, що приклад Дрогобича надихатиме інші міста України у такій необхідній справі відродження української культури.



«Золотій Липі» — «Браво!»

...І співали, і грали, і віншували, і публіку звеселяли. І все це творили в багатьох селах артисти театру української пісні “Золота Липа”, що діє протягом п'яти років при Бережанському районному Будинку народної творчості. Спочатку це був ансамбль із палких ентузіастів: завідувачі сільських будинків культури і Народних домів (вони всі члени “Просвіти”). Згодом він розширився.

Ярослава ПАВЛІВ, почесний член Просвіти, член Тернопільської обласної організації “Світ культури української асоціації творчої інтелігенції”

Художній керівник “Золоті Липи” Василь Керницький. Промоутер колективу — фахівець, організатор-методист клубної роботи Леся Ковтун.

У “Золотій Липі” жоден учасник не має державного звання “заслужений працівник культури”, але всі вони своєю потребою людям працюю здобули найвище визнання — прихильність слухачської публіки і стали народними улюбленицями. Програма “Золоті Липи” надзвичайно розмаїта: народні та авторські пісні, патріотичні й ліричні, для дорослих і молоді та дітей, і запальний гурт “Народні музики” (керівник Богдан Баран), і жартівливе дійство “Кумасі”, що висипає зі сцени добрий ківш українського гумору. Тому й приходять на концерти родинами, отримуючи велику насолоду від дійства.

За роки своєї творчості “Зо-

лота Липа” зібрала багато нагород, подяк, грамот, дипломів. Виступи колективу надовго запам'ятовуються, додають бадьорості, життєдайної сили, а позитивні емоції і враження мимоволі змушують надовго забути про негаразди, болі, тривоги.

Географія виступів колективу широка. Щорічно вони беруть участь у святкових концертах у РБНТ, у фестивалі “Дзвони Лисоні”. Тричі побували в Теробовлі на “Забавах у княжому місті”, двічі — у місті Рожнятів Івано-Франківської області на фестивалях “Бойко-фест”, а також у Тернополі в обласному фестивалі “Етно-Літо — 2012”. Не забули згадати і Крути, і 22 січня та ланцюг єднання, і борців за волю України Січових Стрільців, героїв УПА, всіх, хто віддав життя за Україну.

Тож хай у сім'ях культпрацівників “Золоті Липи” цвітуть веселково гаразди, хай вони не знають біди. Хай не міліють джерела їхньої любові до праці, ентузіазм множиться, а здоров'я, енергія і добрий гумор супроводжують їх повсякчас.



Після концерту (зліва направо) — видавець Святослав Сурма, директор Дрогобицького музичного училища Микола Ластоцевський, диригент Микола Михаць, директор театру Микола Гнатенко, заступник голови Правління “Вікімедіа Україна” Андрій Бондаренко. Фото — Анни Кручай



Київ, січень 2013 року. Фото Віктора Тарахана

Вшануймо Кобзаря

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка спільно з Координаційною радою Форуму “На захист української мови і державності”, творчі спілки, громадські організації та партії патріотичного спрямування 9 березня 2013 року проводять біля пам’ятника Тарасу Шевченку в Києві урочистості з нагоди 199-ї річниці з дня народження Великого Кобзаря. Запрошуємо всіх небайдужих.

У заході візьмуть участь відомі письменники, громадські діячі, майстри слова, мистецькі колективи.

Будьмо разом!

Початок об 11 годині.

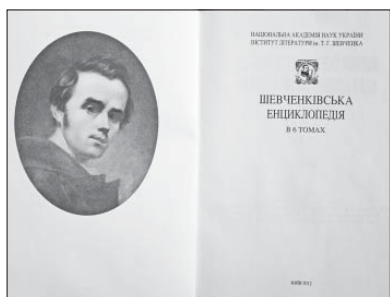


Лауреатами національної премії ім. Тараса Шевченка 2013 року стали письменник Леонід ГОРЛАЧ, режисер-постановник Дмитро БОГОМАЗОВ і художник Петро ПЕЧОРНИЙ.

Письменник Леонід Горlach (Коваленко) отримав цю нагороду за книгу поезій “Знак розбитого яра”.

Режисер-постановник Дмитро Богомазов — за вистави “Гамлет” У. Шекспіра (Одеський академічний український музично-драматичний театр ім. В. Василька); “Гості прийдуть опівночі” А. Міллера (Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра); “Шуролов” за О. Грінгом (Київський театр “Вільна сцена”).

Народний художник України Петро Печорний — за серію декоративних тарелей за мотивами творів Т. Шевченка.



Вийшли у світ перші два томи з шести “Шевченківської енциклопедії”, підготовлені Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ і видані на замовлення Держкомітету телебачення і радіомовлення України за програмою “Українська книга” 2012 р. Автори й укладачі прагнули якомога повніше представити унікальну постать Тараса Шевченка — поета і художника, висвітлити його визначальну роль у суспільному житті нашого народу: і в культурному розвитку тієї доби, і в діяльності духовних спадкоємців і наступників.

Прем’єра нового великого музичного твору композитора Євгена Станковича (лібрето В. Вовкуна за творами Т. Шевченка) “Страсті за Тарасом” відбудеться 10

«І мене в сем’ї великій...» До 199-ї річниці Тараса Шевченка



яке об’єднує минуле з майбутнім, вивільняючи енергетику національних почуттів.

березня в Національній опері України. Виконуватиме твір Національна заслужена академічна капела України “Думка”, солісти, балет і Національний симфонічний оркестр. Звернення композитора до поезії Кобзаря насичене розмаїттям смислів нинішнього часу,

джет кінострічки 28 млн грн, половину з яких виділить держава. Наступного року фільм вийде на екрани України.



Мистецький проект — 200 концертів “Уклін тобі, Тарасе” до 200-річчя Великого Кобзаря, які проводить лауреат Шевченківської премії кобзар-лірник Василь Нечепя, впродовж 2012—2013 рр. відбулися в багатьох містах і селах України.



дим і радісним студентом, вишуканим денді чи учасником Аральської наукової експедиції тощо.

Художня виставка “Несподіваний Шевченко” відкрилася у Київському національному музеї Т. Г. Шевченка. У широкій представленій експозиції організатори вирішили показати нашого геніального поета таким, яким він був під час навчання в Петербурзькій академії, молодим і радісним студентом, вишуканим денді чи учасником Аральської наукової експедиції тощо.



родної архітектури, де збереглася хата родини Шевченка. Бю-



тою “відзначення ювілею генія українського народу, сколихнути українське суспільство від байдужості, закликати громадськість всіх куточків України до боротьби за державність, за мову, за незалежність, за гідне життя”. Учасники, серед яких просвітяни, відомі діячі, письменники, журналісти, представники культури і мистецтва, нестимуть невмируще слово Великого Кобзаря в народ, зустрічатимуться з громадськістю, влаштовуватимуть концерти, даруватимуть дітям “Кобзарі”.

Віруси деградації

Вадим ПЕПА,
письменник, лауреат літературно-мистецької премії імені
І. С. Нечуя-Левицького, м. Київ

Із молодості запам'яталося те, що проголошував знаменитий американський кіноактор Чарлі Чаплін. Цитую з пам'яті: народи — як дре-сирована живність на сцені цирку. У будь-який історичний період відбувається одне й те ж — верхи вправляють мізки підлеглим. Ті, кого воз-величують як вінець природи, — раби нерівності, узаконеної задля панування тонкого прошарку над величезною більшістю. А в остан-ні століття — це жертви ідеологій, нав'язуваних задля того ж самого не тільки грубою силою, а й витон-ченим розумом. Простіше так, як писали О. Пушкін та М. Лермонтов: “страна рабов”, “страна господ”, “сверху донизу — все рабы”.

На останнє посилаюся не знічев'я. Під темною хмарою з пів-нічної сторони проквилела щиро-сердна українська пісня: “А вже ро-ків триста, як козак в неволі”. І хоч вітри віють та, бувало, що й буйні,



одначе ніяк не відженуть градову напасть на рясні ниви життєдайної України. Духовна сутність її страж-денного народу як потерпала віка-ми, так і донині знемагає під гні-том чужої омани, облудної фальші, отруйної неправди.

Хочеться запитати представни-ків вищої влади в Україні: вони вми-кають телевізор? Чи повертає їх-ню увагу телеканал з гучною на-звою — “Перший національний”? Невже не цікавить нікого з можливо-владців, що там демонструється? І з якими далекосжними замірами?

Уранці, тільки-но прокинешся — від добродіїв з Першого націо-нального — “Сміх з доставкою до-дому”. Гаразд. Підбадьорюють, до-дають настрою на день прийдеш-ній. Може б, і нічого. Але ж те са-ме набридливе лізе межі очі й що-вечора. Нескінченна гуморіада від московських майстрів сміху й то-го ж заводу всіляких меншовартіс-них сміхунів і доморожених “кро-ликів”. Ці вже не те що на перших, а на виняткових ролях у шоу-бізнесі. Викладаються в поті чола. Не жалі-ють ні себе, ні телеглядачів. Хай хоч лопнуть від реготу. На те виходить, що доборолась Україна до дур-носміху. А щоб почути щось вар-те глибшого розмислу, а тим па-че українською мовою, то хоч Івана Петровича Котляревського клич із того світу. Бо на цьому український гумор більше мертвий, ніж живий із подачі Першого національного.

А що ж маємо з чужого розу-му? Розкошування владоможних виштовхує убогих на задвірки існу-вання. Між багатством і злиденніс-тю — глибока прірва. З надр зем-лі для збагачення панівного сус-пільного прошарку корисні копали-ни вигрибають по-хижацькому. Еко-номіка однієї з найбільших у Європі держав нестямно експлуатується

як сировинний придаток гегемонів глобалізації.

Хіба ж Кривий Ріг не стукає до сонного розуму, не волає до неба, бо ж на землі ні до кого не достука-тися? Місто простягається на пів-тораста кілометрів. Куди не глянь — червонясте. Немов макіяж на ви-ду — присипане залізорудною пи-люгою. Нескінченний ланцюг від-критих виробок — як загадкові кра-тери на місячній поверхні. Але по-ки що не мертві, а зі своїм напру-женим життям. У рукотворних прір-вах, як по зміїних серпантинах, кур-сують невпинно багатотонні ван-тажні машини й навіть потяги.

У часи перебудови був там у відрядженні, й серце обливало-ся кров'ю перед апокаліптичним видовом. Залізну руду ешелон за ешелonom відправляли в Поль-щу чи ще кудись. А я стискав у ру-ці диктофон іноземного виробни-цтва, добутий із неймовірними труднощами. Бо в нас таке диво ні-де не випускали. А коштувало май-же як кілька вагонів руди, добутої тяжкою працею. І досі не лише пор-тативних диктофонів, а жодної ві-тчизняної апаратури для звукоза-пису в Україні немає. Плетемося у хвості цивілізації, хоч здатні ство-рювати все найдосконаліше, навіть космічне обладнання.

У козацьких краях ще з радян-ських часів були найпотужніші до-мни. Усілякий прокат, себто на-півфабрикат, — для всього світу. А земля стогне від руйнацій. Накри-вають її жовті хмари, окроплюють дощі зі шкідливими викидами — отруюють підземні й наземні во-ди. Зелені насадження скрізь ви-рубують — і в облісिलих горах, і у відчужених торбохватами запо-відних зонах, навіть у міських пар-ках і скверах.

Наші олігархи поводяться, на-че перед кінцем світу: після нас хоч потоп. Береги річок огорожують, їхні маєтки ростуть, як гриби. Не-чистоти зливають у русла. Сплива-ють догори черева залишки тухлої риби. Дивись, до того дійде, що ні людям, ні фауні, ні флорі нічим бу-де дихати.

У цьому бедламі й до краю зне-вірений простолуд не зазирає в завтрашній день. Як не зневірю-ватися, коли на маєтки в розкіш-них місцинах зарубіжжя, на годин-ники за сотні тисяч євро, на жіночі сумочки за десятки тисяч доларів, на черевики з крокодилячої шкі-ри кошти є, а на комунальні гос-подарства в містах, а тим паче се-лах — немає, хоч плач. Тут прихо-вана пастка за пасткою. Дитина в столиці, йдучи зі школи, провалю-ється на асфальті в окріп. Холодно-го зимового дня міський район на кілька сотень будинків залишаєть-ся без опалення. Повсюди узбіччя доріг, ліси, луги, лісосмуги, бере-ги водойм завалені сміттям — роз-кладається, смердить. А самі доро-ги — вибоїна на вибоїні. Бездумно знищується те, без чого не жити...

Вірогідно, марна справа апе-лювати до тих, хто віддає кращій ефірний час на поталу вовкам шоу-бізнесу. Дозволю собі звернутися до опозиції. Чи не до снаги їй усе-таки почати змінювати згубні заве-денці? Добиватися, щоб замість надокучливого низькопробного сміховиська години на Першому національному виділяли для про-грам з охорони природи, із захисту довкілля. Бо ж нинішні дешеві тен-денції — як грипозна пошесть, як віруси деградації. Їй-право, нам не до сміху. Майбутнє не за цим дур-маном, а за життєствердним про-світництвом.



Анатолій КОВАЛЬЧУК,
голова Бориспільського об'єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

6 березня минуло 10 років від дня ухвалення запропонованого Президентом Леонідом Кучмою Закону України “Про Державний Гімн України”.

Відповідно до статті першої За-кону, Державним Гімном України є Національний гімн на музику Ми-хайла Вербицького зі словами пер-шого куплету та приспіву твору Пав-ла Чубинського в такій редакції:

*Ще не вмерла України
і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії,
усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки,
як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття,
у своїй сторонці.*

Приспів:
*Душу й тіло ми положим за
нашу свободу,
І покажем, що ми, браття,
козацького роду.*

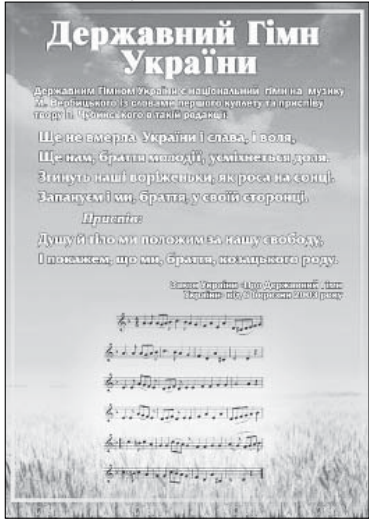
Закон підтримали 334 народ-ні депутати із 433 зареєстрованих у залі. Фракції соцпартії і компартії не брали участі в голосуванні.

Коротка історія створення на-шого Державного Гімну така. У ве-ресні 1862 року в київській кварти-рі, де мешкав уродженець Бориспо-ля 23-річний випускник юридичного факультету Петербурзького універ-ситету Павло Чубинський, відбуло-ся зібрання просвітницької органі-зації “Громада”. Під час розмови Пав-ло раптом підвівся і вийшов у сусідню кімнату. За кілька хвилин повернувся з аркушем паперу, на якому був напи-саний вірш “Ще не вмерла Україна”.

Вірш у рукописному вигляді швидко поширився в українському патріотичному середовищі Наддні-прянини, невдовзі потрапив до Га-личини. Незабаром поліція встано-вила особу автора.

Павло Чубинський ще зі студент-ських часів перебував у чорних спис-ках жандармів як політично неблаго-надійний. За ним і його друзими сте-жили. Поліція з підозрою ставилася до його журнальних публікацій, зна-ла про мандрівки селами Київщи-ни, Полтавщини й Чернігівщини, під час яких він не тільки записував на-родні пісні й перекази, а й підбурю-вав селян до виступів проти поміщи-

До 10-річчя Державного Гімну України



ків, пробуджував у них козацький дух і національну свідомість.

За активну просвітницьку робо-ту серед селян, участь в українсько-му визвольному русі Павла Чубин-ського без суду і слідства, лише за розпорядженням шефа жандармів на початку листопада того ж року вислали в Архангельську губернію, де безстроково мав перебувати під наглядом поліції. Постанову про за-слання підписав Олександр II.

З усіх громадянців лише Павло Чубинський у той час був репресо-ваний. Отже, царський режим вва-жав його найнебезпечнішим серед них. Проте всупереч утискам гноби-телів, завдяки непохитній волі, ро-зуму і працьовитості він став уче-ним світової слави — етнографом і фольклористом.

Уперше цей вірш було опубліко-вано 1862 року в четвертому числі львівського журналу “Мета”. Знаний галицький композитор того часу, священик Михайло Вербицький на-писав до нього музику. Вперше твір із нотами надрукували 1865 року.

У 1917—1920 роках Централь-на Рада, ухваливши закони про пра-пор і герб УНР, не затвердила єди-ного державного гімну. Тому під час урочистостей пісня “Ще не вмерла Україна” у той період використову-валася нарівні з декількома інши-ми патріотичними творами. І тільки в березні 1939-го її затвердили як гімн Карпатської України.

22 травня 2012 року ВР Украї-ни ухвалила постанову № 4800-VI “Про відзначення 150-річчя з дня на-писання Державного Гімну Украї-ни”. Постанова містила рекоменда-ції Урядові утворити організаційний комітет із підготовки і проведення святкових заходів і затвердити план заходів щодо відзначення на дер-жавному рівні ювілейної дати. План мав передбачати видання творів П. Чубинського, відновлення його са-диби в с. Чубинському, що на Борис-пільщині, та відкриття в ній музею.

Формально постанову виконали, але несвоєчасно і в куцоу обсязі. У вересні минулого року на державно-му рівні жодних заходів ніхто не про-водив. Видавати твори П. Чубин-ського теж ніхто не збирався, як і від-новлювати розграбований і знище-ний ще більшовиками його будинок.

На околиці с. Чубинського на місці будинку вже багато років ле-жить камінь із написом, що тут ко-лись була садиба Павла Чубин-ського. З року в рік дедалі ближче підступають до пам'ятного місця палаци і панські садиби тих, кому комфортно живеться в Україні без імені, творів і садиби Павла Чубин-ського. Ніхто з них навіть пальцем не ворухнув, щоб поруч постала скромна споруда й музей. З цього можна зробити висновок: творчість нашого земляка нині не менш акту-альна, ніж півтора століття тому.

Лише наприкінці грудня мину-лого року за участю заступника мі-ністра культури В. Богуцького, ди-ректора Інституту літератури НАН України М. Жулинського, голови Фонду культури України Б. Олійника та представників патріотичної гро-мадськості Київщини в актовій залі облдержадміністрації відбулися святкові заходи з нагоди 150-річчя написання слів Державного Гімну.

У день голосування за згадану постанову Верховна Рада не під-тримала пропозицію Комітету з питань культури й духовності від-значити 175-ту річницю з дня на-родження Павла Чубинського, яка припадає на 2014 рік.

Маємо надію, що новообраний парламент серед інших виправить і цю помилку попередників.

Час визволяти інформаційний простір

У “Слові Просвіти” (ч. 7 за 2013 р.) редакція звернулася до читачів із запитаннями щодо ситуації з нашим радіо. Ось мої відповіді на них:

1. Слухаю багато різних радіо-станцій, серед них є і закордонні (на-приклад, польські), тому маю змо-гу порівнювати. На жаль, наше радіо конкурувати з польським, чеським чи румунським не може.

Слухаю Першу програму на-шого радіо “Промінь” і радіоканал “Культура” (здається, що він десь у схроні в карпатських лісах, бо йо-го ледве чути). Слухаю католицьке “Радіо Марія”. Оце радіо фактично взяло на себе головну духовну мі-сію в нашому подільському краї і виконує те, що мали б робити на-ші державні світські радіоканали. Мовлення “Радіо Марія” — доско-налою українською мовою, дуже ці-каве і глибоке за змістом (найкра-ща класична й духовна музика, гар-ні дитячі передачі, бесіди з людьми культури, митцями, науковцями; передачі з психології, етики тощо), жодної реклами.

2. Чи задоволена я нашим раді-омовленням? Нині все окуповане. FM-радіостанції належать не нам. Смаки там кримінальні, стиль, зміст і мова — “блатні”, музика — тоталь-но російська попса, мовлення —

або псевдоросійське (голохвастов-ське), або підле штепсель-тара-пунківське, або “лукашенківське” (це коли ведучий для проформи ка-же кілька речень українською, а далі все женуть “общепонятним”).

3. Після ухвалення окупацій-ного закону “KaKa” у нашому міс-ті з'явилися вивіски російською (раніше не було), і на центральній вулиці Соборній під час державних і церковних свят звучить невисо-кого гатунку російська попса (вона ж — у кожному торговельному за-кладі, кафе, перукарні, маршрутці і т. ін. — примусово, хочеш чи ні, а вмикають на повну потужність).

Коли я зробила офіційний за-пит до виконавчого комітету місь-кої ради щодо цього неподоб-ства, одержала відповідь на офі-ційному-таки бланку, що моя “ін-формація не відповідає дійснос-ті”. Так що, шановні однодумці, наші звернення, заяви, ламентат-ції та апеляції — це марна справа. Так само, як і звертання до суду (які у нас суди і право, усі знають).

Потрібне *інформаційне визво-лення* України. Не роздержавлення і приватизація тих же радіоканалів, а навпаки — націоналізація (у пря-мому і переносному значенні). FM-станції мають бути підпорядковані

державі. За порушення хоч дрібної деталі в законодавстві радіоканал необхідно позбавляти права на мов-лення, а винних карати матеріально — високими *особистими* штрафами. Зобов'язати кожний радіоканал мати художню раду експертів, голо-вне завдання якої — формувати ду-ховний, мистецький, етичний зміст програм, спрямованих на *оздо-ровлення* і *згуртування* українсько-го суспільства. Але це — перспе-ктива. А зараз щось зрушити мож-на тільки тоді, якщо ситуацію з на-шим радіо винести на рівень міжна-родних інституцій, залучаючи до об-говорень якомога більше авторитет-них журналістських, правозахисних, європарламентських тощо органі-зацій (навіть у формі інтернет-конфе-ренції з обов'язковим залученням нашого місцевого українофобсько-го чиновництва, щоб міжнародна пу-бліка дещо у них запитала і дещо до-хідливо їм пояснила).

Мітинги, пікети, маніфестації, флеш-моби — це для іншої краї-ни. У нас — країна урків, “Україна”. Тут потрібні інші методи спротиву. На кшталт українського батальйону “Нахтігаль”.

З повагою
вінничанка **Ольга ВАЛОВСЬКА**



Людмила МЕЧЕТНА,
ветеран педагогічної праці, член
“Просвіти”, м. Маріуполь

Як педагог і літератор, я постійно шукаю аргументовані відповіді на безліч “чому?”. Наприклад. Чому в незалежній Україні так важко живеться пересічному громадянину, а олігархічно-владний клан неймовірно жиріє, і прірва між бідними і багатими дедалі глибшає? Чому українцям сьогодні, як ніколи, бракує культури, моралі (етики)? Чи зможемо ми (і коли) подолати усі негаразди, а Україна — посісти гідне місце на світовій арені?

Сьогодні, мабуть, немає такої сфери життя і діяльності громадян України, якої б не зачепила та чи інша криза. У кожного з нас на слуху: світова криза, економічна криза, політична криза, криза довіри, криза культури, криза моралі, валютна криза та ін. Що ж означає слово “криза”? Воно грецького походження (krisis) і має кілька значень:

— різка зміна стану речей, загострення становища, навіть його злам (криза влади, глобальна криза);

— періодичне перевиробництво товарів, що спричиняє нестабілізацію економіки (цукрова криза, зернова криза);

— в медицині: переломний момент хвороби (хворий у кризі, криза минула);

— гостра нестача чогось (криза моралі, криза пам'яті, криза культури).

Мораль — це норма поведінки, правила у ставленні людей один до одного, до суспільства; це етика поведінки (депутатська етика, моральний кодекс, моральний вчинок). Мораль або повчання буває у байці чи у вірші (“Що, братику, посіяв, те й пожни”). Варто підкреслити, що і мораль, і криза напряму залежать від політики влади в країні. Непарда ж у народі кажуть: “Яка влада, яка її політика, така у неї і мораль”.

Зрозуміти і пояснити головну проблему Українського сус-

Яка політика влади, така у неї і мораль

пільства — кризу влади в Україні сьогодні — мені допомогла книга-епосея (шеститомник) “Крушители імперії СРСР” маріупольського письменника, літератора, заслуженого діяча мистецтв України, почесного громадянина міста Маріуполя Юрія Михайловича Фролова. Літературні твори цього автора, і зокрема “Крушители імперії СРСР”, дістали високу оцінку в комісії Міжнародного комітету з Нобелівських премій за 2012 рік. Ім'я письменника назване в п'ятірці краших літераторів світу! Ось так!

Таке ж визнання і оцінку творів отримав Ю. Фролов і від знаменитих рецензентів із Києва, Донецька, Маріуполя. А це науковці, академіки, професори, такі, як маріупольці В'ячеслав Волошин, Ігор Жежеленко та ін.

Унікальність творів Ю. Фролова за загальною оцінкою Міжнародного Комітету з Нобелівських премій (2012 рік) і численних рецензентів полягає в тому, що автор дав унікальне дослідження причин появи і краху комуністичного тоталітарного СРСР; допоміг розвінчати міф про присвоєння Компартією СРСР права “вищого судді світової політики”; засудив загарбницьку колоніальну політику комуністичного СРСР; дуже талановито пов'язав внутрішні процеси тоталітаризму СРСР з викрутасами, зигзагами міжнародної політики Кремля; довів, що саме існування і крах СРСР є гірким уроком на віки усьому світові, а особливо для тих, хто ще має ілюзію про справедливність через насильство; показав, наскільки регресивним був вплив консервативного СРСР на розвиток демократії в країнах Західної Європи і світу; довів усьому світові, що і при демократії Україна залишається козирною картою в руках Кремля проти Європи.

Я дозволю собі невеличкий екскурс у творчість Ю. Фроло-

ва, щоб на прикладах краще пояснити значення його досліджень для історії нашої держави, для нашого сьогодення. Отже, в творчості Фролова визначальною, основною була і є загальнолюдська проблема народу і влади. Спочатку в автора, журналіста і літератора, була така задумка: на основі достовірних архівних матеріалів відобразити хроніку комунізму в Росії та розібратися в хитросплетіннях кремлівських інтриг. Та з часом у автора змінилося світобачення і він пише про це так: “Численні зустрічі з мислячими людьми різних прошарків суспільства, особисті сутички з лицемірно-бюрократичною системою СРСР переконали мене в ілюзорності віри в торжество світлич комуністичних ідеалів! Навпаки, я побачив, що істинні правдолюбці, люди високої честі і моралі, знаходяться серед творчої інтелігенції, а влада їх називає дисидентами...”

Історії відомі імена славної когорти борців за правду, за справедливість, за права людини — дисидентів і в Росії, і в Україні. У Росії це і Олександр Солженіцин, і Андрій Сахаров, і Валерія Новодворська та інші. В Україні це В'ячеслав Чорновіл, Василь Овсінко, Михайло Горинь, Левко Лук'яненко, Олекса Тихий, поети-шістдесятники та інші.

Наведу яскравий приклад творчих досліджень Юрія Фролова, який, використавши конкретні цитати Леніна і його одностовців, пояснює так: “Партія більшовиків з самого початку була групою антидержавних терористів-змовників та зрадників, що заради грошей для Жовтневого перевороту пішла на змову з німецьким генштабом. А група теоретиків революції викрала із Бібллії гасла про соціальну справедливість, перефразувала, перекрутила трактування “Капіталу” К. Маркса, який, насправді, “не бажав омивати державу рівності і братерства в кривавій купелі...”

Отже, Жовтневий переворот у Росії відбувся шляхом насильства. Партія більшовиків на чолі з В. Леніним швидко забула про обдурених робітників і селян, що робили революцію, але не отримали ні землі, ні волі. Усіх “інакомислящих” як ворогів радянської влади більшовицькі ГУЛАГи нищили масово в тюрмах на Соловках і в Сибіру.

Така ж доля випала й українцям. Щодо України ленінська політика була вкрай жорстокою, загартбницькою. Свої “методи” побудови Країни Рад більшовики перенесли і на Україну. Досить згадати штучно створений Голодомор 1932—1933 рр., який забрав мільйони життів українців, селян і робітників. А скільки полягло від політичного терору цвіту української нації — патріотів-борців проти радянської окупації! А яким нещастям для України було примусове масове переселення українців до Сибіру і на Дальній Схід, а українські землі натовість заселяли росіяни...

Історія знає, що це була планова радянська політика русифікації України. Отак і жила Україна на правах молодшого брата в складі СРСР аж до часів незалежності! Омріяну свободу українська держава таки здобула! Та радість виявилася передчасною. Адже Україна від тоталітаризму зразу вскочила в стихійну демократію, якою “нові демократи” ще не навчилися керувати. А тому і державне кермо залишилося в руках “учорашніх” радянських керівників, правда, під демократичними гаслами. Не зуміли українці максимально скористатися плодами Помаранчевої революції. Ними скористалася знову та сама номенклатура, ті ж антидержавні сили, українофоби, які й понині штовхають Україну в обійми Кремля, до повернення СРСР, до втрати державного суверенітету. Керована президентом Верховна Рада ухвалює антиукраїнські, антиконституційні закони, нехтуючи думку опозиції і громадськості.

ті, не дбаючи про розвиток науки, освіти, культури та інших галузей. Чинна влада робить усе навпаки: скорочує та вихолощує шкільні та вишівські програми з української мови та літератури, історії України. Більше того, під гаслом так званої “оптимізації” влада закриває школи (здебільшого — українські!) та інші освітні, дошкільні заклади, “реформує” медицину.

А культура у нас не керована, не контролювана відповідним міністерством. Про це красномовно свідчить той факт, що в спілкуванні громадян переважає зловідський сленг і мат, який, до речі, уже проник і в літературу, і на телебачення. Навіть Ліна Костенко з жахом зауважує, що “література заматюкалася”, що культура загалом потрапила “в зону етичної небезпеки”. Про яку етику можуть говорити депутати Верховної Ради?!

Отак і живемо, пожинаючи одні негативи! Кризи нас обісїли з усіх боків, культура і мораль “нижче плінтуса”...

Якби Президент запитав пересічного українця, чи покращилося його життя “уже сьогодні”, то почув би відповідь: “Ні! Стало гірше! Немає змін на краще. Україна в безвиході! А це значить, що маємо кризу влади!..”

Нема довіри чинній владі! Не вірять люди брехливим обіцянкам та байкам про те, що нібито всі негаразди в Україні від світової кризи... Бачать усі, як влада “бореться” з цією кризою, з корупцією, небаченою злочинністю, з бідністю, як “захищають” права громадян...

Громадськість переконана: потрібна зміна чинної політичної влади. До неї мають прийти свіжі сили, нова генерація українців, справжні патріоти, свідомі того, що основою українського буття має бути національна ідея, національні інтереси народу! Тільки за цієї умови ми зможемо подолати труднощі в країні і відродити свою державу та її імідж на світовій арені!

Сергій САВЧЕНКО,
в. о. заступника голови
КО ВО “Свобода”, кандидат
фізико-математичних наук

Голова Ради міністрів Криму Анатолій Могильов зазначив, що таке рішення ухвалене з метою раціоналізації використання кадрового потенціалу, матеріальної бази і коштів кримського бюджету на утримання республіканських навчальних закладів. “У Криму 95 вишів. За совєцьких часів їх було 5. Ми можемо собі це дозволити? До того ж більшість цих закладів мають низький рівень, — сказав Анатолій Могильов. — Ми витрачаємо з бюджету на інститут післядипломної освіти 8 мільйонів гривень на рік. На центр, я гадаю, витратимо як мінімум удвічі, а то й утричі менше. Це оптимізація”. Розглядається можливість здобуття другої вищої освіти на базі Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського або в Кримському інженерно-педагогічному університеті. У перепрофільованому центрі пропонується залишити методистів, які узагальнюватимуть кращі методики, проводитимуть перепідготовку вчителів Криму. Управління інформаційної політики Ради міністрів АРК”.

Питання міністру Табачнику

Рада міністрів АРК ліквідувала Кримський республіканський центр післядипломної педагогічної освіти. Ось що повідомив урядовий сайт: “У Криму буде створено “Центр післядипломної педагогічної освіти”. Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти, що у Сімферополі, ліквідовують. Таке рішення ухвалене на засіданні Ради міністрів Автономної Республіки Крим 12 лютого. На базі інституту створять “Центр післядипломної педагогічної освіти”.

Це рішення підтверджено Верховною Радою АРК 20 лютого 2013 року

Ліквідація КРІППО прямо суперечить статті 42 чинного Закону України “Про загальну середню освіту”: “Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, підпорядковані йому науково-методичні установи та вищі навчальні заклади, а також Цен-



тральний інститут післядипломної педагогічної освіти Національної академії педагогічних наук України, Кримський республіканський, обласні, Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти, районні (міські) методичні кабінети, науково-дослідні установи Академії педагогічних наук України та Національної академії наук України”.

Тобто існування Кримського республіканського інституту післядипломної педагогічної освіти

ти (КРІППО) прямо передбачено чинним Законом України. А оскільки, згідно з пунктом 6 статті 92 Конституції України, “Виключно законами України визначаються (...) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки (...)”, то у “ради міністрів АРК” немає жодних юридич-

них підстав якимось чином втручатися в діяльність КРІППО і якимось там ліквідовувати його або навіть реорганізовувати.

Щодо коментаря керівника місцевого уряду “...У перепрофільованому центрі пропонується залишити методистів, які узагальнюватимуть кращі методики, проводитимуть перепідготовку вчителів Криму...” можна сказати лише те, що автор цих слів, на наше переконання, не має жодної уяви про роботу КРІППО, бо інакше йому було б відомо, що методисти лише організовують процес курсової перепідготовки, а здійснюють її науково-педагогічні працівники, серед яких у КРІППО — шість докторів наук, чотири професора, дванадцять доцентів, двадцять чотири кандидати наук. Загалом затверджений річний план курсової перепідготовки передбачає підвищення кваліфікації майже шести тисяч шкільних учителів.

Зауважимо, що протизаконна фактична ліквідація КРІППО по суті ставить хрест на виконанні цього плану. Тобто ставиться хрест на наданні можливості сільським вчителям раз на п'ять років на два тижні за державний кошт відірватися від рутинного життя, послухати лекції професорів та доцентів, поспілкуватися з колегами, відвідати театр...



Анатолій ПОДОЛИННИЙ,
кандидат філологічних наук,
професор, м. Вінниця

У першій половині XIX століття в невеликому подільському місті Немирові діяло чотирикласне повітове училище, перетворене 1838 року на семикласну, а з часом восьмикласну чоловічу гімназію. Саме вона стала на цьому терені ще за життя Тараса Шевченка найзначнішим осередком шанувальників його поезії.

Проте ще до заснування цього навчального закладу з Немировом



Олекса Стороженко

мали життєвий і творчий зв'язок деякі відомі українські та російські митці слова, причетні до імені Тараса Шевченка. Це передусім Олекса Стороженко, що у 1820-ті роки перебував на військовій службі в Немирові та Тульчині й на основі місцевого фольклорного та історичного матеріалу написав низку творів про панське свавілля і козацько-гайдамацьке повстання в цьому краї (оповідання “Кіндрат Бубненко-Швидкий” та ін.), ідейно і тематично близьких до Шевченкових “Гайдамаків”.

Із Немирівщини походить рід Достоевських, нащадок яких Федір Достоевський, усесвітньо відомий російський письменник, був особисто знайомий із Тарасом Шевченком, виступав разом із ним на одному з літературних вечорів у Петербурзі, брав участь у похороні поета.

1821 року в Немирові народився поет, класик російської літератури Микола Некрасов. Усього чотири роки він провів на Поділлі, але з ним його назавжди поєднала пам'ять про матір, Олену Андріївну Закревську, родом із Брацлава, нині Немирівського району. Виняткову роль відіграла вона у життєвій і творчій долі сина.

Микола Некрасов підтримував творчі стосунки з Марком Вовчком, що розпочала свій письменницький шлях у Немирові. Зустрічався у Петербурзі з самим Т. Шев-



Микола Некрасов

ченком, поезію якого високо цінував. Говорячи про ідейно-поетичну близькість цих трьох видатних митців слова — Тараса Шевченка, Миколи Некрасова й Марка Вовчка, приходимо до висновку, що їхня постійна і глибока увага до жіночої долі, материнської самовід-

«Лети ж, моя думо, моя люта муко...» Шевченківські сторінки в історії Немирівської гімназії

даності творить виразну мистецьку єдність, котра вражає нас вічною красою і величчю найвищого людського почуття — любові до матері.

У Немирівському повітовому училищі в 1835—36 роках навчався майбутній польський письменник і громадсько-політичний діяч Зигмунт-Фортунат Мілковський, відомий в історії літератури під псевдонімом Теодор-Томаш Єж. Згодом, у 1847—48 роках, він був вільним слухачем Київського університету і міг бачити Тараса Шевченка в Києві. Якраз у березні 1847 року міністр освіти призначив Шевченка на посаду вчителя малювання у Київському університеті, та в квітні його заарештували як підозрюваного, що належав до таємного Слов'янського (Кирило-Мефодіївського) товариства. Теодор-Томаш Єж був добре знайомий з обставинами життя і творчості українського поета того періоду, про що свідчать його листи і щоденникові записи, та й життям своїм підтвердив близькість до революційних поглядів Тараса Шевченка: брав участь у польському національно-визвольному русі 40-х і 60-х років.

У ті самі роки, що й Теодор-Томаш Єж, в училищі навчався Аполло Коженівський, згодом знайомий польський письменник, який у своїх комедіях викривав розбещений спосіб життя багатого польського панства в Україні, а в поезії висловлював співчуття Київській



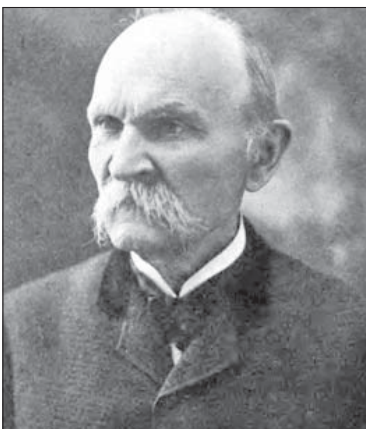
Марко Вовчок

козаччині 1855 року — антикріпосницькому селянському рухові. Як відомо, багато польських митців слова того часу перебували під впливом поезії Тараса Шевченка, ставали його ідейними послідовниками і навіть переходили на українську мову у власній творчості.

Першим серед тих немирівських гімназистів, хто потім особисто знав Тараса Шевченка, спілкувався з ним, був Юліан Беліна-Кенджицький — випускник гімназії 1846-го і Київського університету 1851 року. Після університету він викладав польську мову в рідній гімназії (1851—62 рр.). Ще на початку свого університетського навчання познайомився з Т. Шевченком і деякими іншими членами Кирило-Мефодіївського товариства, залишив кілька сторінок ширих згадок про поета.

Із Немирівською гімназією пов'язане також ім'я відомого лікаря, історика, громадського діяча Юзефа-Аполінарія Ролле (навчався у ній у 1839—46 роках). Він був автором величезної кількості праць у галузі медицини, історії, культури і побуту населення Правобережної України. Серед найважливіших його праць з історії України стали оповіді про Кішку, Острозького, Наливайка, Підкову, Богуна, Дорошенка, Ханенка,

Чалого, Кармелюка, хоча не завжди з урахуванням об'єктивно-історичного, національного значення описуваних явищ, подій і персонажів. До названих вище історичних постатей звертався й Тарас Шевченко, про що не міг не знати Ролле, сучасник поета, постійно живучи в Україні і співпрацюючи з В. Антоновичем



Зигмунт-Фортунат Мілковський

та Л. Совінським, дослідниками і популяризаторами творчості Тараса Шевченка.

Той самий шлях навчання був і в Івана Клопотовського: Немирівська гімназія (1840—45) та Київський університет, який він закінчив 1850 року. Учителював, але був позбавлений цього права за зв'язки з учасниками польського визвольного руху. Працював редактором газети в Астрахані. Улітку 1857 року познайомився з Тарасом Шевченком, який повертався із заслання. Залишив запис у щоденнику поета, де назвав його “найдорожчим і найулюбленишим нашим поетом /.../, якого я зустрів як батька, як брата, як найближчого друга”. Тарас Шевченко відвідував домішку І. Клопотовського, написав йому з Нижнього Новгорода листа. І. Клопотовський — автор спогадів про Тараса Шевченка.

Одним із перших шевченкознавців, науковців, що протягом усього життя досліджував життєвий шлях і творчу спадщину Тараса Шевченка, був Михайло Чалий, випускник Київського університету 1844 року. Відразу після навчання він розпочав викладацьку діяльність спочатку у Вінниці, а з 1845 до 1852 року в Немирові. Тут він познайомився і близько зійшовся з Шевченковим другом І. Сошенком. Їхня дружба і спільна праця тривала згодом і в Києві. За ці ро-



Аполло Коженівський

ки М. Чалий записав від колеги все, що той пам'ятав про поета. У серпні 1859 року в київському помешканні І. Сошенка М. Чалий зустрівся з Тарасом Шевченком, наступного дня вітав його в себе вдома, через рік отримав “Кобзаря” з автографом, листувався з поетом. Брав участь у

перепохованні поета в Каневі, де виступив із промовою. Протягом багатьох років збирав матеріали про Тараса Шевченка і на їхній основі підготував та видав у Києві дослідження “Жизнь и произведения Тараса Шевченко (Свод материалов для его биографии)” (1882 р.). Оpubлікував про поета низку біографічних розвідок і спогадів.

Іван Сошенко закінчив Академію мистецтв у Петербурзі 1838 року. Саме цього року, 22 квітня, Тарас Шевченко отримав відпустку. Усі знають про виняткову роль І. Сошенка у викупі з кріпацької неволі молодого художника і поета. Та їхні життєві дороги незабаром розійшлися. Іван Сошенко почав учителювати в Ніжині, а з 1846-го в Немирові. Через два роки звільнився, не мирячись із жорстоким ставленням директора гімназії до учнів, але, одружившись тут, мешкав у Немирові ще до 1856 року, заробляючи на життя малюванням. Немає сумніву, що І. Сошенко розповідав у Немирові вчителям та учням гімназії про своє спілкування і дружбу з автором “Кобзаря”. І. Сошенко зустрічався з Тарасом Шевченком ще в Ніжині, а після Немирова в Києві, де влаштувався на роботу; мав листи від нього. Тарас Шевченко писав про І. Сошенка у повісті “Художник”, згадав його в автобіографії. І. Сошенко брав участь у перепохованні поета в Каневі.

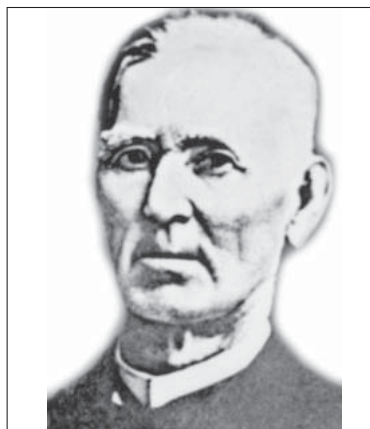


Юзеф-Аполінарій Ролле

У серпні 1852 року відразу до третього класу Немирівської гімназії вступив майбутній польський політичний діяч Стефан Бобровський. Через півтора року він продовжив навчання в Петербурзі — спочатку в пансіоні, а потім в університеті. Увійшов до таємного революційного гуртка офіцерів-поляків, у якому брали участь знайомі Тараса Шевченка З. Сераковський та З. Падлевський, а з так званою цивільною частиною гуртка був пов'язаний і сам поет. 1860 року С. Бобровський перевівся до Київського університету, де став членом, а незабаром одним із керівників польської революційної студентської організації “Трійницький союз”. На початку 1863 року, перебуваючи у Варшаві, увійшов до Центрального національного комітету, що очолив польський визвольний рух. Був призначений начальником Варшави і з початком Січневого повстання кілька тижнів здійснював керівництво краєм і повстанцями загонами, але загинув не в бою, а внаслідок закусітих політичних інтриг.

В історії Немирівської гімназії знаходимо й ім'я видатного українського етнографа і фольклориста М. Номиса, справжнє ім'я якого Матвій Терентійович Симонов. Після здобуття вищої освіти в Киє-

ві 1848 року він учителював у Ніжині, потім у Немирові (1852—55) та інших містах Росії і України. У Немирові опинився того ж року, коли з нього виїхав М. Чалий, і залишив це місто, коли сюди приїхали Марковичі. Увесь цей час у Немирові мешкав І. Сошенко. М. Номис і надалі підтримував постійний зв'язок з О. Марковичем і Марком Вовч-



Михайло Чалий

ком. Найвизначніша фольклористична праця М. Номиса — “Українські приказки, прислів'я і таке інше” (1864 р.), яку склали записи О. Марковича, С. Руданського, О. Корніського, В. Білозерського, а також вислови з творів Тараса Шевченка, що стали крилатими.

У ті ж роки (1853—57) у Немирівській гімназії на посаді директора перебував Михайло Тулов, літературознавець, мовознавець і письменник. Він застав тут І. Сошенка, М. Номиса, вітав прибуття Марковичів. М. Тулов мав демократичні переконання, разом із друзями — молодими вчителями гімназії — захоплювався поезією Т. Шевченка, улюбляв за долю України, цікавився народними уснопоетичними творами, українським мистецтвом слова, дотримувався думки про необхідність навчання в школі рідною українською мовою. За його підтримки у гімназії було здійснено виставу “Наталка Полтавка”. Після переїзду до Києва працював у системі освіти, брав участь в організації недільних шкіл, спілкувався з М. Драгомановим, М. Пироговим, Л. Глібовим, А. Свидницьким. Оpubлікував вагомий праці з літератури та мистецтвознавства. Майже все життя перебуваючи в колі друзів та знайомих Тараса Шевченка, глибоко шанував і пропагував його геніальну творчість.



Матвій Симонов (М. Номис)

Колишній кирило-мефодієвець Опанас Маркович із дружиною Марією замешкали в Немирові з вересня 1855 року. Опанас Васильович почав викладати географію в місцевій гімназії. У самому місті і навколишніх селах Марковичі записали чимало народних оповідок,



прислів'їв та приказок, пісень, легенд та переказів. О. Маркович упорядковував ці записи, збираючи видати їх окремою збіркою, а Марія Олександрівна під живо-творним впливом народного сло-весного мистецтва починає писати власні твори. Це були оповідання, які вона назвала народними, по-вість “Інститутка”, початок повісті “Гайдамаки”, задум казки “Карме-люк”. Услід за Шевченком Марко Вовчок стала “обличителем же-стоких людей неситих”. У лютому 1858 р., повертаючись із заслання, Тарас Шевченко прочитав “На-родні оповідання”, назвав їх “на-тхненною книгою”. У щоденнику записав: “Яке величне, прекрасне створіння ця жінка!”, захопився повістю “Інститутка”, присвятив авторці свою поезію “Сон”, напи-сав вірша “Марку Вовчку”. Їхня перша зустріч відбулася в Петер-бурзі. З Немирова Марковичи ви-їхали у середині грудня 1858 року і 23 січня вже були в столиці Ро-сійської імперії. Повість “Інсти-тутка”, яка вийшла лише 1862 ро-ку, Марко Вовчок присвятила Та-расові Шевченку.

У 50-ті роки Немирівську гім-назію закінчив Володимир Берна-тович. Уже студентом Київського університету він брав участь у про-водах труни з тілом Тараса Шевчен-ка з Києва до Канева, про що потім розповів у спогаді, надрукованому у львівському журналі “Слово” за 1861 рік. Автор згадував, що в Бро-варах над труною виступали укра-їнці, представники російської та польської громадськості, а також серб, який і “висловив од усіх пів-денних слов'ян: болгарів, сербів,



Іван Сошенко

чорногорців — свою честь і шано-бу для українського співця”. Того ж року дорогою до Праги В. Берна-тович зупинився у Львові і розпо-дав львів'янам про похорон поета.

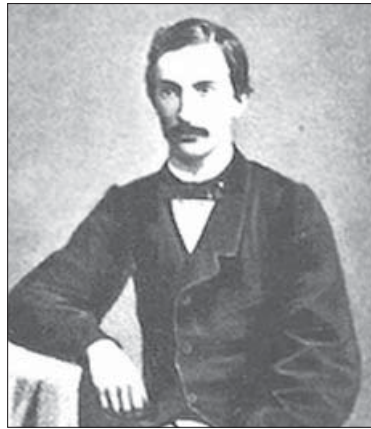
Ровесник В. Бернатовича Ста-ніслав Ліпінський теж навчався в Немирові у ті самі 50-ті роки. Взяв участь у Січневому повстанні 1863 року, був поранений і потрапив у полон. Царська влада засудила йо-го на заслання до Сибіру. Згодом став скульптором, творив погруд-дя, пам'ятники, різні композиції, архітектурні скульптури, медаль-йони. Знавці мистецтва того ча-су називали його майстром роман-тичного напрямку, відзначали йо-го зв'язок з духом польської по-езії XIX сторіччя. Однією з останніх робіт С. Ліпінського стала симво-лічна скульптура “Вільний” — об-раз закутого в ланцюги, вмираючо-го заслання з сибірських копалень. Можна припустити, що автора, який народився і виріс в Україні, могла надихнути і українська по-езія, передусім Шевченкове слово, його образ сибірського каторжни-ка з поеми “Сон” — “царя всесвіт-нього, царя волі”, убраного в кай-дани, того, що “в муці, в каторзі не просить, не плаче, не стогне”.

Немирівським гімназистом у 1857—67 рр. був і майбутній про-фесійний революціонер-народ-

ник Володимир Дебагорій-Мокрі-євич. Мав зв'язок з діячами укра-їнського відродження. Згодом від народників відійшов, співпрацю-вав з М. Драгомановим, зустрічав-ся з Лесею Українкою.

Як відомо, народники викорис-товували поезію Тараса Шевченка у підготовці селянського повстан-ня. В. Дебагорій-Мокрієвич у сво-їх спогадах писав, що вони, народ-ники, покладали надію на суспіль-ну пам'ять про минулу “гайдамач-чину” і сподівалися на спалах но-вого революційного руху в Україні.

У народницькому русі брав



Стефан Бобровський

участь і Григорій Мачтет, відомий російськомовний письменник. З Немирівської гімназії його виклю-чили 1865 року за співчуття поль-ським повстанцям, хоча був то-ді круглим сиротою і мав лише 13 років. Товаришував з В. Дебагорі-єм-Мокрієвичем. На революцій-ному шляху зазнав арешту, заслан-ня до Сибіру майже на десять ро-ків. Повернувшись до України, ба-гато писав і публікував: публіци-стику, оповідання, повісті, романи, поезію, зокрема й на українську те-матику. Глибоко шанував творчість Тараса Шевченка. Побував у Кане-ві і надрукував нарис “На могилі”, стверджуючи безсмертя поета. Ще один нарис “Роковини смерті Т. Г. Шевченка” опублікував 1898 року.

В історії гімназії були й ін-ші постаті. Так, наприклад, ди-ректор цього навчального закла-ду у 1839—41 роках Іван Кульжин-ський замолоду цікавився украї-нським фольклором і літературою, народним побутом, звичаями, сам писав поезію і прозу, а в 40-ві роки почав виступати з промосковсь-кошовіністичних позицій, заперечу-вав право українського народу на розвиток рідної мови і літератури, різко нападав на Тараса Шевченка та інших українських письмен-ників. Але всупереч подібним фак-там, Немирівська гімназія протя-гом 40—60-х років здобула славу найкращого навчального закла-



Опанас Маркович

ду на Східному Поділлі й діста-ла назву “Подільських Афін”. І її кращими представниками були ті учні та вчителі, які ширили Шев-ченкове слово серед народу. Адже, як писав Олесь Гончар, “не в без-плідний ґрунт лягли добірні зерна Тарасової мислі й любові”.

Шевченкове сонце над Вінниччиною

**А. М. Подолинний. Тарас Шевченко і Вінниччина:
іменний словник/ Вінницька обласна універсальна
наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва: Вінниця, ПП
«ТД «Едельвейс і К», 2012 — 104 с.**

Т. ЯКОВЕНКО,
кандидат філологічних наук, до-цент, член Національної спілки письменників України, заслуже-ний працівник культури України

Коштовним подарунком для подільських книжників став іменний словник “Тарас Шевчен-ко і Вінниччина”, який уклав ві-домий науковець, автор низки ва-гомих дослідницьких праць із пи-тань історичного й літературного краєзнавства, професор Анатолій Подолинний до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка.

Видання присвячене відобра-женню 200-літнього внеску нау-ковців і митців Вінниччини до за-гальноукраїнської Шевченкіани і є цінним доповненням до акаде-мічного “Шевченківського слов-ника” 1977 року, адже містить де-сятки імен подільських письмен-ників і науковців, які раніше з рі-зних причин не могли ввійти до нього. Тим часом внесок вінни-чан до вітчизняної наукової і лі-тературно-мистецької Шевченкі-ани протягом XIX—XX і початку XXI століть — надзвичайно зміс-товний і укладач прагнув відобра-зити це якнайповніше. Тому імен-ний словник крім нових імен по-дає й раніше невідомі факти й по-дробиці, надзвичайно цікаві з на-укової точки зору, проливає додат-кове світло на відомі історико-лі-тературні явища та погляди, при-вертає увагу інших дослідників до певних обставин, оцінок тощо.

Безперечно, роки копіткої до-слідницької праці Анатолія Подо-линного у Вінницькому обласно-му державному архіві та Вінниць-кому обласному краєзнавчому державному музеї, а головним чи-ном — у краєзнавчому відділі Він-ницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. К. Тіміря-єва увінчалися значними успі-хами. У іменному словнику “Та-рас Шевченко і Вінниччина” по-ряд з іменитими шевченкознавця-ми, життєвий і творчий шлях яких пов'язаний із Поділлям (це зокре-ма Володимир Антонович, Мико-ла Гербель, Микола Гудзій, Євген Кирилюк, Михайлина Коцюбин-ська, Василь Шубравський), зна-йомимось з новими постатями — видатним художником XIX ст. Миколою Ге, однією з провідних тем творчості якого була біблійна історія, а в інтерпретації ним об-разу Христа мистецтвознавці вба-чали образ Шевченка; відомим актором, режисером, театраль-ним діячем Титом Гембицьким, уродженцем с. Люлинці нині Ка-линівського району, котрий як ак-тор і режисер брав участь у виста-вах “Назар Стодоля” Тараса Шев-ченка і “Катерина” М. Аркаса (за творчістю поета); письменником і науковцем Миколою Євшаном, автором низки авторитетних до-сліджень творчості Шевченка, зокрема книги “Тарас Шевчен-ко” (1911); священником УАПЦ, педагогом і науковцем Василем Липківським, активним популя-ризатором творчості Шевченка, розстріляним у сталінських катів-нях 1937 року. Серед нововведе-них до словника шевченкознавців — ім'я педагога-науковця, члена

уряду УНР Софії Русової, автора концепції української національ-ної системи освіти і виховання на основі ідей Тараса Шевченка; те-атрознавця та літературознавця Миколи Лабінського, уродження с. Ольгопіль Чечельницького ра-йону, упорядника першого енци-клопедичного довідника “Шев-ченківські лауреати 1962—2001” (2001); зірки української еміграції XX ст. письменниці, скульптора, громадського діяча Аріадни Шу-мовської-Стебельської, уроджен-ки м. Гнівань, авторки кількох де-сятків ґрунтовних наукових роз-відок творчості Шевченка, зде-більшого спрямованих проти ті-єї частини радянських шевченко-знавців, які ідеологічно спотво-рювали спадщину поета. Усіх імен причетних до шевченкознавства науковців і митців годі й згада-ти, адже ретельний, об'єктивно-доскіпливий укладач охопив сво-їм уважним науковим зором не тільки часовий плин (два століт-тя) впливу Шевченка на поділь-ський світ, а й увесь його літера-турно-мистецький простір. Зна-чення цього видання — універ-сальне. Тут і творчі біографії ви-датних художників XIX—XX ст. Василя Тропініна, Наполеона Бу-яльського, Олексі Новаківсько-го, Костянтина Пржещлавського, Федора Коновалюка, і сучасних майстрів пензля — Феодосія Гуме-нюка, Матвія Драка, Мар'яна Ма-ловського, Олександра Пашен-ка, Анатолія Базилевича, Віле-на Чеканюка, Іллі Шульги та ін-ших. Пишаємось тим, що серед цієї мистецької когорти два лауре-ати Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка — Андрій Чеби-кін і Віктор Наконечний. Не оми-нув своєю увагою укладач і зnano-го на весь світ майстра художньої та технічної мініатюри Михай-ла Маслюка, скульптора Миколу Крижанівського, фотохудожника Якова Давидзона, вишивальницю Галину Данилюк.

Не менш виразно постає у слов-нику і музично-театральний світ Вінниччини, що теж протягом двохсот років засобами мистецтва вносив свої здобутки у скарбницю любові до Шевченка, ушляхетню-ючи душі подолан. Серед славетних імен видатні композитори — Пе-тро Чайковський, Микола Леонто-вич, Петро Ніщинський, Климен-тій Домінчен, Григорій Давидов-ський, Кирило Стеценко, Родіон Скалецький, Денис Борковський, ушляхетнені в Україні хорів дириген-ти Павло Муравський, Олександр Мінківський, Віталій Гадзінський, Адам Дзюба, знаменитий оперний співак Анатолій Кочерга, унікаль-ний кобзар Володимир Перепелюк, фольклорист Олександр Правлюк та Гнат Танцюра, кінорежисери Ігор Грабовський та Ігор Савченко, де-сятки інших імен театральних дія-чів і мистецтвознавців. Серед них — постать кінооператора і режисера Олександра Фролова, лауреата Дер-жавної премії України ім. Т. Г. Шев-ченка за 1987 рік.

Немирівські краєзнавці, педа-гоги та науковці і за життя Шев-ченка, і нині невтомно осмислю-ють і популяризують творчість по-ета. Крім уже відомих літератур-

них авторитетів — Марка Вовчка, Опанаса Марковича, Івана Сошен-ка, відкриваємо для себе директора Немирівської гімназії (1853—1857) Михайла Тулова, літературознавця і письменника, прогресивного пе-дагога. Саме в роки його керуван-ня гімназією тут учителював Опа-нас Маркович, писала свої пер-ші оповідання Марко Вовчок, мо-лоді викладачі ставили вистави за творчістю українських авторів, а в гімназії панувала атмосфера захо-плення поезією Шевченка. Ми-хайло Тулов особисто був знайо-мий і спілкувався з М. Драгоmano-вим, М. Пироговим, Л. Глібовим, А. Свидницьким. Майже усе жит-тя перебуваючи в колі друзів і зна-йомих Т. Шевченка, шанувальників його творчості, він поділяв погляди поета, досліджував і пропагував йо-го спадщину. Не менш цікаві й ав-торитетні імена випускників Не-мирівської гімназії: уродження се-ла Ковалівка Немирівського райо-ну, польського поета, особисто зна-йомого з Шевченком Юліана Белі-на-Кенджицького, автора одних із перших спогадів про поета; лікаря та письменника Володимира Бер-натовича, безпосереднього органі-затора й учасника перепоховання Шевченка у Каневі, про що потім залишив унікальні спогади “Похо-рони Тараса Шевченка” (опубліко-вані у львівському журналі “Слово” за 19 липня 1861 року), політично-го діяча і публіциста, професійного революціонера-народника Володи-мира Дебогорія-Мокрієвича, педа-гога та журналіста Івана Клопотов-ського, що особисто знав Шевчен-ка, лікаря та історика Юзефа-Апол-лінарія Ролле, співавтора тритом-ника “Збірник відомостей про По-дільську губернію” (1884), Михай-ла Чалого — друга Тараса Шевчен-ка та Івана Сошенка, автора першо-го біографічного дослідження твор-чості поета “Жизнь и произведения Тараса Шевченка (Свод материалов для его биографии)” (1882) та ба-гатьох інших яскравих спогадів і на-укових розвідок про його творчість. Отже, завдячуючи пошуковій праці проф. Подолинного, ми перекону-ємось, що Немирів 40—50-х років XIX ст. був справжнім подільським центром вивчення, поширення, шанування Тараса Шевченка.

Укладач іменного словника “Тарас Шевченко і Вінниччина” щедро ілюструє і доповнює біогра-фічний матеріал героїв книги ба-гатьма раніше невідомими деталя-ми і “цікавинками” з їхнього жит-тя. Наприклад, однією з неповтор-них “родзинок”, що свідчать про глибоку любов і шану простих по-долан до поезії Шевченка, є по-стать Станіслава Змерзлого, лісів-ника за професією. Він протягом свого життя зібрав близько 3-х ти-сяч видань творів поета і публікацій про нього, зокрема 15 видань “Коб-заря” XIX—початку XX століття. Крім раритетних видань Шевчен-ка, Станіслав Змерзлий має також значну колекцію репродукцій кар-тин і малюнків Тараса Шевченка, музичних записів, листівок, фото, концертних запрошень.

Загалом іменний словник містить 180 імен, кожне з яких — яскрава подільська квітка у вінок шани Кобзареві.



Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Цей проект — перша повна наукова публікація щоденникових записів митця. Щоденники, як і загалом архів Довженка, його вдова Юлія Солнцева передала до державних архівів СРСР з умовою їхньої публікації лише через 50 років. Цей термін минув 2010 року, і щоденники, що зберігалися у закритих фондах Російського державного архіву літератури й мистецтва, стали доступними для досліджень і публікації.

Щойно завершена кількарічна робота архівістів, літературознавців, видавців двох країн, і в харківському видавництві “Фоліо” побачив світ цей об’ємний том.

Довженко вів щоденникові записи багато років, звиряючи паперові найпотемніші думки, спостереження, творчі задуми. Докладно описані події, свідком яких був Довженко, зокрема, приєднання Західної України до СРСР, початок Великої Вітчизняної війни, відступ нашої армії та окупація України, визволення України (Харкова, Києва), повоєнні роки, смерть Сталіна, зміни, що настали після цього в житті країни. Саме в щоденнику Довженко говорив про творчі плани, розробки сценаріїв “Україна в огні”, “Мічурін”.

Текст записів — і українською, і російською мовами. Українські тексти дано в перекладі російською мовою — для читачів сусідньої країни.

Увазі читачів пропонуємо виступи учасників презентації видання.

Полум’яне і болюче слово Уперше в повному обсязі видано щоденники Олександра Довженка

У Центральному державному архіві-музеї літератури й мистецтва України відбулася презентація спільного українсько-російського видання “Олександр Довженко. Щоденникові записи. 1939—1956 рр.”.

Ольга ГІНЗБУРГ, голова Державної архівної служби України:

— Збірник відкриває читачеві нові сторінки життя і творчості митця. При підготовці щоденників українська сторона наполягала, щоб книга вийшла саме в Україні, оскільки для нас це дуже важливо. Видання щоденників — лише один приклад спільної роботи працівників архівів, дослідників двох країн. На черзі нове видання, яке готується: “Україна у 1918: гетьман Павло Скоропадський”.

Борис ОЛІЙНИК, голова Фонду культури України й Національного Шевченківського комітету, Герой України, академік:

— Довженко — світове явище, що засвідчує глибину духу українського народу. Життя письменника було непростим, але він до кінця залишався людиною мужньою, яка не схилялася під ударами долі. Ця книга заповнює багато лакун у біографії Довженка, які утворилися в результаті діяльності спецслужб, цензури. Потрібно більше готувати публікацій на матеріалах архівів і не треба чогось боятися. Ідімо до правди!

Андрій ЮРАСОВ, начальник управління Федерального архівно-го агентства Російської Федерації:

— Лише повнотекстові публікації дають правдиве уявлення про життєвий і творчий шлях митця. Також це і портрет епохи Довженка, такі відверті ті записи зі свідченнями й переживаннями автора. Ця публікація має велике значення для обох народів. Звичайно, Довженко насамперед уболівав за самоідентифікацію свого українського народу, збереження його мови, культури. Але щоденникові записи засвідчують і взаємозв’язок, взаємовплив української і російської культур, що проявилось і в творчості автора. Мова щоденників своєрідна, як і загалом мова Довженка. Це і жива українська мова, і цікаві діалектизми рідного Довженкового Чернігівського краю, і своєрідні мовні звороти. Усе це видавці старанно зберегли.

Костянтин ВОРОБІЙОВ, керівник представництва Росспівробітництва в Україні:

— Це видання важливе також і для Росії, для російсько-україн-



ських відносин. Останнім часом, на жаль, у Росії не помітно великого інтересу до української культури. Сподіваюся, “Щоденники” та подібні видання сприятимуть відродженню цього інтересу.

Сергій ТРИМБАЧ, голова Національної спілки кінематографістів України, представник української групи дослідників, що готувала це видання:

— У щоденниках Довженка вражає відвертість та експресія. На початку війни він пише, що страшенно розчарувався в кіномистецтві, що воно не може допомогти людям хоча б тому, що є державною інституцією. Відтак людям можна і треба допомогти СЛОВОМ. Зверніть увагу, як це перегукується з Шевченком. Вихід цього тому спонукає продовжити дослідження спадщини видатного митця і письменника. Адже досі не видано велику частину його епістолярної спадщини, не видано архів Юлії Солнцевой. Та й повне наукове видання Довженка давно на часі. Довженко все життя творив свою, омріяну ним Україну. Але й ми замість бідакатися про негаразди маємо

творити свою Україну. Тобто йти назустріч Довженкові.

Досі залишається не виданим великий обсяг україністики, який зберігається в архівах української діаспори.

Галина ЗЛОБІНА, заступник директора Російського державного архіву літератури і мистецтва:

— Нині Фонд Олександра Довженка у нашому архіві — понад 2,5 тисячі одиниць зберігання. Свого часу наш архів звернувся безпосередньо до Довженка щодо його формування, митець схвалив цю ідею. Практично ж формування Фонду почалося з переданням нам вдовою Довженка Юлією Солнцевою його архіву. Десятиліття тривала праця з передачі матеріалів із фондів інших письменників, митців, які співпрацювали з Довженком, тривав постійний пошук документів, матеріалів. Щоденники Довженка вперше вирішили видати повністю. Звичайно, з коментарями, поясненнями. Але слово Довженка було збережене. То не проста робота, адже довелося сканувати понад 3 тисячі сторінок записних книжок, записів, часто зроблених у фронтових умовах, похاپцем, скорочено. Усе це довелося оцифровувати, щоб зберегти кожне слово митця.

У рамках презентації буде показано відеосюжет про Довженка за маловідомими матеріалами з фондів Центрального державного кінофотофоноархіву України. А коли це демонструватиме українське телебачення?

Прикро, що видання, у підготовку якого вкладено таку велику роботу, вийшло накладом лише 2 тисячі примірників. Це при тому, що частина його реалізується в Росії, а у нас в Україні одних лише бібліотек понад 18 тисяч і десятки тисяч навчальних закладів. Перший наклад може бути доповнений, якщо знайдуться кошти.

З нагоди проведення цієї презентації в Музеї розгорнуто цікаву виставку фотографій, картин, малюнків Довженка, архівних документів, присвячену життю і творчості кінорежисера і письменника. Теж варто побачити.



СЛОВО Прогрес

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Прогресу”, бо це — Ваша газета!



Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогрес”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛІМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у березні — 22 600

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогресу”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Прогресу” — 30617

